

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO, UPRAVA IN INŠERATNI ODDELEK:
LJUBLJANA, PUCCINJEVA UL. 5
TELEFON ST. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26

PONEDELJSKA IZDAJA „JUTRA“

IZHAJA VSAK PONEDELJEK KOT PONEDELJSKA IZDAJA „JUTRA“

Vedno novi napadi na Južno Anglijo

Znatne izgube in velika materialna škoda v prizadetih krajih

Stockholm, 18. jun. Ker morajo biti vsa poročila o učinkih novih nemških izstrelkov predložena britanski cenzuri, ki ima naloge da črta vse, kar bi kakorkoli lahko prikazalo resnično sliko položaja, je jasno da še ni nikakih poročil, kako velika škoda in kakšne so izgube v napadenih krajih. »United Press« pa ugotavlja, da so izgube pomembne in da je škoda zelo velika. Izven dvoma je, da je učinek nemškega tajnega orožja izreden. Londonski dopisnik »Morgon Tidnings« poroča svojemu listu, da je londonsko prebivalstvo, ki je sicer že več dni slutilo, da je nekaj v zraku, s prepričanim obraz reagiralo na eksplozije nemških izstrelkov. Postaje podzemne železnice so bile že v prvih večernih urah polne ljudi, ki so se hoteli pravočasno rešiti. Navodila, ki jih je izdal britanski notranji minister, so nemir še bolj povečala.

Angleška obramba brez moči

Stockholm, 18. jun. Poročila londonskih dopisnikov švedskih listov pravijo, da je angleška obramba pred novimi izstrelki znatno šibkejša, kar je povzročeno zaradi tega, da je nemška vojska, ki je v prvi vrsti odgovorna za napade, izredno močna. Dočim pravi neki dopisnik splošno, da je skušala britanska protiletalska topništvo ustaviti železno zaveso, v kateri naj bi nemški izstrelki eksplozirali še pred svojim ciljem, beležijo nato, da so izstrelki »prebili zid eksplozivirajočih protiletalskih granat«. Prebivalstvo s težavo prenaša zvest, da nima angleška obramba še nikakega uspešnega sredstva proti novemu nemškemu orožju.

„Dinamitni meteorji“

Berlin, 18. jun. Vojaški dopisnik agencije DNB Martin Hallensleben imenuje tajno-

stvene nemške izstrelke, ki od 16. junija ponotni skoraj neprestano dežujejo na južno in vzhodno Anglijo »dinamitne meteorje«.

Poplahl v angleškem parlamentu

Stockholm, 18. jun. London je hotel v petek dopovedati svetu, da novi nemški izstrelki ne bodo ovirali parlamenta pri njegovem delu. Včerajšnje glasovanje o spremembi obrambnega zakona pa kaže, da je poslanecem nikakor ne ljubi izpostavljati se novi nevarnosti. Po Reuterjevi vesti se jih je seje udeležilo 163.

Reuterjeva radijska postaja je ponoči večkrat prekinila svojo oddajo.

Novo Morrisonovo svarilo

Stockholm, 18. jun. Britanski minister za notranje zadeve in javno varnost Morrison je izdal angleškemu prebivalstvu nova navodila, kako naj se zadrži. V svoji novi objavi trdi, da je povzročena škoda razmeroma majhna. Prepričan je, da ni osnovana bojazen, da bi s tem orožjem prišlo do težjih ali še težjih napadov, kot so ti, ki jih prebivalstvo že pozna. Kljub temu smatra za potrebno opozoriti, naj Angleži čim manj prekinjajo delo, ki je za deželo ta čas življenjskega pomena. Vlada priporoča vsakomur, naj kot običajno nadaljuje svoje delo in se umakne v zaklonišče šele, ko je nevarnost neposredna.

Minister poziva ob koncu prebivalstvo, naj gre v zaklonišča, ako bi opazilo ali slišalo »novo nemško orožje«, ali pa, ako bi čulo streljanje protiletalskega topništva.

Omejene Montgomeryjeve možnosti

Berlin, 18. jun. Mednarodni poročevalski urad poroča:

O poteku bojev v zadnjih 24 urah niso iz Normandije prispela nikakoli nova poročila. Po izpovedih ujetnikov pa je sklepala da uporabljajo Angloameričani na predmostju že 30 divizij ter še vrsto posebnih oddelkov, kakor pionirje, težko topništvo in druge specialne čete. S tem so vsi britanskemu generalu Montgomeryju podrejeni oddelki praktično že na bojišču. Na nadaljnje obsežne operacije Montgomery s svojimi oddelki torej ne more več računati, kajti onih 7 do 8 divizij se bo lahko borilo na sedanjem bojišču.

Izmed vseh divizij, ki so na razpolago generalu Eisenhowerju, je sedaj vezanih verjetno 40 odstotkov. Bistveni znak vseh operacij je v tem, da je bila uporaba teh sil nujna, ne da bi Montgomery doslej uspelo doseči le en sam operativni cilj. Odrzati ni mogel niti polotoka Cotentin, niti se ni mogel polastiti važne luke Cherbourg.

Oddelki z vzhoda

na Cotentinu

Berlin, 18. jun. V bojih ob obali Rokavskega preliva so prišli prvotilski oddelki z vzhoda na več mestih v stik z invazivnimi padalci. Vseposvoda so prizadejali sovražniku najhujše izgube. Pri tem se je posebno odlikoval nek georgijski bataljon, ki se bori na Cherbourgskem polotoku.

Skromna bilanca

Zeneva, 17. jun. S prodorom v Normandijo ne moremo računati, beleži v enem izmed redkih treznih poročil o invazivskih dogodkih vojaški sodalovec »Daily Express« Morley Richard. Sicer pravijo vsa iz Normandije dospela poročila, da se tam razvema neprestani in srčiti boji, a v njih so Angloameričane doletela same izgube. Nemškim četam je celo uspelo, da so zopet zavzele nekaj ozemlja. Svojih strateških oddelkov sovražnik še ni vrgel v bitko. Nikakega znamenja ni, ki bi kazalo, da bodo Angloameričani v bližnji bodočnosti prodali.

Sedmega dne invazije so pričeli v Angliji razmišljati, pravi list, ki pripominja, da se noče udeleževati mesianških pogovorov in raznih ugibanj, temveč podati vmesno bilanco o prvem tednu invazije. Zaveznikom manjka prostora za manevriranje, medtem ko je Nemcem v ta namen na uporabo ves kontinent. Prej ali slej bodo morali Angloameričani udariti v notranost Francije. Trenutno spada med največje Montgomeryjeve skrbi izboljšanje oskrbovalnih preek. Predvsem mora skrbeti, da bi dobil na kopno težko topništvo, ki bo lahko podobno začelilo njegove čete kakor do sedaj ledjski topovi. Potrebuje veliko luko in zaradi tega je osvojitve Cherbourga zanj nujna potreba.

Neresnična trditve

Berlin, 18. jun. Pristojni nemški krogi izjavljajo, da je neresnična Montgomeryjeva trditev, češ da so ujeti na normandiskem bojišču nemške oostrostrelke, ker nemška vojska nima ženskih borcev. Pomočnice nemške poročevalske službe so uniformirane in imajo tudi predpisane službene izkaznice, niso pa oborožene, vendar veljajo po mednarodnem pravu za pripadnice oborožene sile. V primeru, da pridejo v ujetništvo, imajo enake pravice kakor drugi vojni ujetniki.

Razkrinkana židovska propaganda

Zeneva, 17. jun. Londosko časopisje mora v zadnjem času objavljati vedno več poročil o dobrih razmerah, v katerih živi takozvano »zasušeno in izstradano« francosko civilno prebivalstvo v Normandiji.

Islandska republika

Kodani, 18. jun. Snoti je bila proglašena islandska republika.

V danskih političnih krogih obžalujejo, da ne more Danska Islandiji ob tej uresničitvi njene popolne samostojnosti čestitati z ono prisrčnostjo, ki bi jo občutil danski narod, ako bi Islandija dosegla ta cilj na podlagi sporazuma, ki ga je leta 1918. pristopilo k Danmarkskega. Z enostransko prekinitvijo zavezniskega razmerja z Dansko se bo ob prehodu k republikanski državnici obliki prenehala stoletna zveza pod skupno kraljevsko krono. Ne le na Danskem, temveč tudi v ostalih severnih deželah je to islandsko postopanje vzbudilo začudenje zlasti še, ker so mnjenja, da bi Islandija novo obdobje svoje zgodovine lahko dostojneje pričela. Z neprijetnim obžalovanjem sprejema danski narod islandski sklep ter se poslavlja od islandskega naroda v upanju, da ga spreminjene razmere ne bodo razočarale v njegovem velikem pričakovanju.

Japonsko-kitajsko sodelovanje v Honanu

Peking, 18. junija. DNB. V torek se je v Kaifegu vršila pod predsedstvom japonskega vrhovnega poveljnika generala Okamura skupna konferenca nacionalno-kitajskih in japonskih generalov ter poveljnikov, ki so se udeležili bojev v Honanu. Na posvetu so razpravljali: 1. o sodelovanju med kitajskimi in japonskimi četami v novo zavzetih področjih, za vzdrževanje reda in miru; 2. o nadaljnjih ukrepih proti komunizmu v severni Kitajski in 3. o načrtih za čim boljše izkoriščanje skupne zmage v Honanu.

V pozdravnem nagovoru se je zahvalil Okamura generalom zaveznih kitajskih sil za njihovo sodelovanje pri zadnjih operacijah. Nato se je bavil z angloameriškim poskusom invazije v zapadno Evropo ter pripomnil, da stopa sedanja vojna v svoje odločilno obdobje. Dejal je, da se bo boj v Evropi nedvomno končal v nemško korist. Tudi Japonci so dobro pripravljani na zadnjo fazo vojne ter bodo osne države v primernem trenutku pričele z občo ofenzivo na vseh bojiščih.

Samozvestna vera v zmago

Tokio, 18. junija. Ministrski predsednik Tojo je izjavil včeraj na konferenci zastopnikov oboroževalne industrije, da je prišel sedaj za osne sile trenutke odločilnih bojev. Poudaril je, da bo zmagal oni, ki veruje v zmago, zaupa vase ter se bori z neuklonljivim bojnim duhom do zmage.

Japonske čete so ponovno uničujoče napadle angloameriške sile. Sedaj so očale svoje udarno moč ter pričakujejo ugoden trenutek. Po uspešnih operacijah na honanskem bojišču so pričele nove velike vojne operacije. Srdito se bore tudi na indijsko-burmanski meji. Nikakor pa ne smemo omalovaževati nasprotnikovih protukrepov. Bodoče bitke bo treba izvajati še z večjo žilavostjo.

Ob koncu je Tojo omenil invazijo ter poudaril, da morajo v tem važnem obdobju vojne vsi, ki so zaposleni v vojni industriji podvojiti svoje napore, da bodo tako dvignili japonsko udarno moč.

Umanski širi bojiševizem v Ameriki

Zeneva, 16. jun. Nekli novinar poroča iz Amerike: »Novi stavkovni valovi v Mehiki, ki so se skoraj povsod spremenili v občo stavko, niso bili uprizonjeni zaradi mezd ali delovnih pogojev, temveč iz kakršnihkoli za lase privlečenih vzrokov. Zadostovalo je, da je v eni sami tekstilni tovarni izbruhnila stavka, pa so že v vseh tekstilnih tovarnah v deželi zaradi »solidarnosti« ustavili delo. Pri železniških, petrolejskih in telefonskih družbah se več stavka kakor pa dela.

Za vsem tem tiči kot glavni organizator sovjetski poslanik v Mehiki, čigar podtalno delovanje obkrožuje tudi v sosednjih državah. V presenetljivo kratkem času si je Umanski pridobil pomočnikov v vseh mehiških krogih. Za vsakogar je našel primerno sredstvo: za gornje desetstoteke svedane zabave v svoji palači, za intelektualce agitacijski material, za široke kroge pa nedavno enega največjih kinov v Mexicu, ki so si ga kupili z denarjem poslanstva. Da se delovanje Umanskega ne razteza le na Mehiko, temveč tudi na ostale države, dokazuje njegova agitacija v sosednjih ameriških deželah, predvsem pa obnova diplomatskih odnosov med več južnoameriškiimi državami in Sovjetsko zvezo.

Nov poklon Moskvi

Churchill namerava prepustiti bivšega kralja Petra boljševiškem poglavarju Brozu-Titu

Stockholm, 18. jun. Po nekli Reuterjevi vesti sta stopila bivši kralj Peter in boljševiški poglavar Broz-Tito v »neposredni stiki«. Ta »senzacionalni korak«, ki so ga spretno prikrivali, je neposredni rezultat nedavnih pogajanj, katerih se je osebno udeleževal britanski ministrski predsednik Churchill, ki je pri njih igral zelo važno vlogo. Čeprav zaenkrat še ni mogoče ničesar reči o načinu in vsebini izmenjanih listin, informirani krogi precej kritično gledajo na dogodke, ki bodo vsled tega nastali in ki bi lahko spremenili ves politični položaj na Balkanu. »Rešitev jugoslovanske krize«, pravi Reuter na koncu, »bo po mnenju vojaških opazovalcev v Londonu, povečala soglasje med Sovjetsko zvezo in zapadnimi demokracijami glede problemov povojne Evrope. Vrh tega bodo odstranjeni tudi vsi dvomi, ki jih še imajo evropske nevtalne države.«

To čudno dejanje za odpravo poslednjega dvoma o tem, da sta angloameriški plutokraciji evropsko politiko popolnoma prepustili boljševiškim oblastnikom v Kremlju, prav za prav sploh ni bilo več potrebno. S podreditvijo bivšega kralja Petra, ki je oropan svoje volje, diktaturi sovjetskega tirana Broza-Tita, je napravil

Boji v srednji Italiji

Angloameričani odbiti od severne obale otoka Elbe — Na črti južno od Trasimenskega jezera

Berlin, 18. jun. Mednarodni poročevalski urad poroča:

Na italijanskem bojišču predstavlja izkrcanje zaveznih oddelkov na otoku Elbi najvidnejši dogodek včerajšnjega dne. Angloameričani so pristali na treh mestih. Dočim sta dve amfibijski operaciji ob južni obali otoka uspeli, je nemška otoška obramba preprečila izkrcanje na severni obali. Tamkaj napadajoči angloameriški oddelki so utrpeli spričo ostrega obstreljevanja njihovih izkrcevalnih čolnov občutne izgube. Ladje so se morale okreniti in umakniti, da so se tako izognile popolnemu uničenju. O bojih, ki se bijejo na Elbi nekako ob 5. uri jutraj, zaenkrat še ni nikakih podrobnih poročil.

V srednji Italiji se je težje boje premaknilo s skrajnega zapadnega krila na srednji odsek bojišča. Tam so včeraj močni ameriški oklopniški oddelki skupno s številnimi formacijami motorizirane pehote udarili na široki fronti v smeri proti severu. Po bojih, ki so trajali več ur in v katerih so utrpeli deloma občutne izgube, jim je uspelo ponekod vdreti v nemške črte. Vsled tega je nemško vodstvo na kritičnih točkah umaknilo svoje čete za več kilometrov. Nemški oddelki so na novih postojankah odbili vse nadaljnje napade ter prizadeli Američanom velike izgube. Prednja bojna črta poteka na tem odseku sedaj južno od Trasimenskega jezera.

Na Karelski ožini

Junaška elastična obramba finskih čet

Berlin, 18. jun. Mednarodni poročevalski urad poroča:

Na vsem vzhodnem bojišču je prišlo le na Karelski ožini do bojev večjega pomena. Boljševiki so tu včeraj na široki fronti stalno napadali z močnimi oklopniškimi in pehotnimi oddelki. Glavni sovjetski cilj je bilo pri tem področje Viborga. Vsi probajni poskusi pa so se izjalovili ob junaskem odporu finskih čet. V elastični obrambi so se te ponekod odmaknile na bolj v zaledju ležeče postojanke. Vse ostale vdore so očistile z uspešnimi protisunkmi. Mnogo boljševikov je bilo ujetih.

Z ostalih odsekov vzhodnega bojišča poročajo o nadaljevanju sovjetskih ofenzivnih priprav na južnem in srednjem odseku. Zlasti močan je bil dovoz čet in vsakovrstnega vojnega materiala v okolici Gomija. Sprito tega je računati, da nameravajo boljševiki v nasprotju s svojimi prvotnimi nameni vseeno tudi na srednjem bojišču izvršiti večjo akcijo. Večje koncentracije boljševiških čet so opazili nadalje pri Smolensku. Tam vzbuja pozornost predvsem veliko zbiranje težkega topništva.

Helsinki, 18. jun. Včerajšnje vojno poročilo pravi:

Na Karelski ožini je bil v zadnjih 24 urah sovražnikov pritisk izredno močan v smeri proti železniški postaji Perkijarvi. Pri tem so finske čete izpraznile Seivästö, Uusi, Kirkko in Kanneljärvi. Boji še trajajo. Na ostalih bojiščih na kopnem ni bilo nikakih posebnih dogodkov.

V spopadu s sovražnimi lahkimi pomorskimi silami je izgubil sovražnik eno moderno torpedovko, ostale so bile poškodovane.

Na zapadnem delu Karelske ožine je finko letalstvo z uspehom bombardiralo zbirajoče se sovražne oklopne čete. Pri tem je uničilo nek velik sovražnikov oddelek, ki je operiral južnozapadno od Seivästöja ter potopilo več njegovih ladij. Finska protiletalska obramba je sestrelila nad Karelsko ožino 5. nad Aunuško pa 2 sovražni letali.

Finska odpornost

Helsinki, 18. jun. Finski listi opozarjajo na odločno stališče in zdržanje vseh slojev v deželi. »Uusi Suomi« se spominja pri tem usode karelskega prebivalstva, ki je moralo znova zapustiti svoje, s požrtvovalnim obnovitvenim delom zasilo popravljen domache in ki kljub tem preizkušnjam znova ter z neomajnim mirom in zaupanjem gleda v bodočnost. Ves ostali narod je dolžan, da v vsem podpre od usode vedno znova preizkušeno omejeno prebivalstvo. »Helsinki Sanomat«

Na zapadnem krilu so Nemci odbili več sunkov v bližnji okolici Grosseta. Pri tem je bilo ujetih večje število Angloameričanov.

Na Elbi

Berlin, 18. jun. Kakor je bilo že javljeno, se od včeraj jutraj razvijajo na otoku Elbi srčiti boji med nemško posadko in močnimi angloameriškiimi oklopniškimi enitami. Zavezniki napad je sledil silovitemu bombardiranju več sto lovskih angloameriških bombnikov. Kakih 60 velikih izkrcevalnih čolnov je pripeljal na otok močne kontingente posebnih ameriško-britanskih čet.

Sin marakeškega paše padel

Madrid, 18. jun. Iz Tangerja javljajo, da je na italijanskem bojišču padel sin marakeškega paše Ala Glaua. Al Glau se je stalno zavzemal proti interesom svoje dežele za oblast degolistov v Maroku ter za prisilno mobilizacijo svobodoljubnih maroških plemen. Te sinove podjarmilne dežele so tuji oblastniki uporabili v moriškem boju proti veliki Nemčiji, ki je naklonjena Arabcem. Borili so se v prvih vrstah in so jih doleteli v Italiji velike izgube. Sedaj je tudi Al Glau kot glavni krivec poboja nešteht mladih Maročanov, plačal svojo pripadnost degolistom s smrtjo svojega sina.

USA in Finska

Berlin, 18. jun. Državno tajništvo v Washingtonu javlja, da je poslal Roosevelt finkemu poslaniku v Washingtonu in njegovim sodelavcem potne liste s pozivom, naj zapuste deželo.

Japonska in Rusija

Tokio, 17. jun. Kakor poroča časopis »Mainichi«, so Japonci zaprli svoja konzulata v Ohi ter Aleksandrovsku na severnem Sahalinu, boljševiki pa svoje konzulate v Curugi ter Hakodi. To sta sklenili obe državi o priliki pogajanj za podaljšanje ribiškega dogovora v maju t. l.

Ameriške izgube na Boninskem otočju

Tokio, 17. jun. V japonskem glavnem stanu so objavili, da so baterije protiletalskega topništva sestrelile pri nekem napadu sovražnih letal na japonske postojanke na Boninskem otočju 13 od 17 letal, ki so otočje napadla.

Jalovi rezultati politike dobre sosesčine

Zeneva, 18. jun. V brazilskih krogih so nenadno opozorili na poslabšanje odnosov med iberiko in severno Ameriko. Sedaj ugotavlja znani komentator Marqui Childs, ki se je nedavno vrnil iz južne Amerike, v listu »Washington Post«, da so »medeni tedni končnoveljavno minuli. Zedinjene države so v južni Ameriki izdale milijone dolarjev in s tem popolnoma dezorganizirale gospodarski sistem v več deželah. Obogatilo se je le nekaj redkih iberških Američanov, večina pa je prišla vsled naraščanja cen najvažnejših živil v veliko stisko. Ako bi vlada Zedinjenih držav v Boliviji ne podpirala lastnike rudnikov v njihovem izkoriščanju domačih delavcev, tam pač ne bi prišlo do revolucije. Tudi v drugih južnoameriških deželah je razočaranje nad Zedinjenimi državami precej veliko. Da bi to nerazpoloženje preprečila, namerava ameriška vlada prodati južnoameriškim državam majhne vojne ladje v velikosti do 1000 ton. Očitno bi rada vzbudila vtis, da nima namena pustiti južnih Američanov brez obrambe, dočim zahteva sama zase vojska oporišča v južni Ameriki.

Nemško-mandžurski gospodarski sporazum

Berlin, 18. jun. Včeraj so v Hsingkingu podpisali četrti pogodbo o izboljšanju nemško-mandžurskih gospodarskih odnosov.

Abesinija se izmika

Vigo, 18. jun. Eden je sporočil v sredo v spodnji zbornici na neko vprašanje, da je Adis Abeba odpovedala anglo-etipsko pogodbo ter v njej predvidene vojaške dogovore.

Ameriške izgube

Stockholm, 17. jun. Kakor poroča agencija TT iz Washingtona, je objavilo ameriško mornariško ministrstvo, da znašajo izgube ameriške mornarice, obalne obrambe ter ameriške vojske doslej 45.901 ljudi. Od tega je padlo 19.867 mož, 12.274 je bilo ranjenih, 9298 je pogrešanih, 4462 pa jih je v ujetništvu.

Z ATEMNITEV
je strogo obvezna od 22. do 4. ur.

Okrog ljubljanske nedelje

Ljubljana, 18. jun.

Naglo gremo v poletje. Že je ta kresni teden. Se nekaj dni še bo svetloba razlivala z neba na naš konec s polno močjo, potem pa se bo dan prevlekel, se pričel krčiti, noči pa se bodo daljšale. Zjaj je skrivnostni čas snovanja in zorenja v prirodi, ki potrebuje stalno toplega vremena. Toda nebo je zadnje čase nekoliko kujavo. Ne moremo se pri toževati, da ne bi imeli tudi sončnih dni vendar je še več oblačnih, ozračje je zlasti ponoči in jutraj prav hladno. In komaj nam sonce posije za dan ali dva dni, že se nebo spet prevleče z oblaki in napoveduje nove padavine.

Zaradi nestanovitnega vremena so pa naši kmetovalci tembolj pridno na delu.

In se zlasti trudijo, da čimprej spravijo pod streho seno, ki ga bo letos menda zadosti. Vrtni ponujajo vedno več obilja, kar se zlasti ob sobotah kaže tudi na ljubljanskem trgu, ki je z zelenjavo dobro založen. Seveda pa primanjkuje marsičesa kar smo bili v tem času vajeni dobivati iz toplejših krajev. Nu, marsikomu so se cene domačih pridelkov previsele. Ljubljanci zelo hlepe po prvem pomladnem sadežu, po črešnjah, Z Orleja so jih prinesle kmetice včeraj jutraj polne kosare in so jih tam ponujale po 16 lir. Cena je bila previsoka in si jih ljudje niso privoščili. Vsi pričakujejo, da bo organizacija razprodaje česenj in nadaljnega sadja v dobrih rokah, saj se na ta način bomo vsi prišli do sadja, ki ga letos ne manjka. K prehrani Ljubljane so zadnji čas v prav izdatni meri pripomogle morske ribe z Norveške. Bile so tudi še včeraj naprodaj. Sploh je bil tokrat tržni dan prav živahen.

Ljubljanski pocestni promet, ki je zelo pozviljen, odkar je kolesarjem spet dovoljeno, se zlasti razgiblje ob sobotnih popoldnevih in ob nedeljah.

Kamor koli te povede pot, povsod srečuješ male in velike kratkohladičnike in v njih družijo seveda tudi mladostnike in odrasle kratkohladičnike. Z nove kolesarske sezone pa se je pričela tudi stara vrnema kolesarskih tatrov, ki so vsepoved na preži. Ni dneva, da bi ne bila v kakšnem koncu Ljubljane izvršena tatvina kolesa. Kaj ena! Prijava na policijo iz zadnjega časa kaže, da je dnevno ukradenih do 5 koles. Našim kolesarjem je torej treba vnovič priporočiti dvojce: da se nikjer ne pregrešijo zoper cestnopolijski red in da vsepovedno pazijo na svoja kolesa. Na vožnji naj se brzdajo, da ne bodo romali povozenci v bolnišnico, sami pa pred sodnika.

Strogi ukrepi zoper črnohorjance, še zlasti največja dolobca, da se bodo pregrešili s prekupčevanjem z živili in z navijanjem cen sodili pri posebnem sodišču za javno varnost so skoraj dočela zatrti skrivno kupčevanje. Pretekli teden pa je kriminalni oddelk policije tudi zaključil tisto žalostno poglavje, ki je odjemalcem na črni borzi in pocestnem za pečenko vzelo precej sapa: pred dnevi so bile zaključene vse poizvedbe o pasji klavnici, o tatvinskih raznih več ali manj plemenitih prov in o razpečevanju pasjevine za kozličevino in drugo slako, mesovje. V četrtke je policija upravnega predložila državnemu tožilstvu svojo prijavo proti trem osebam, ki so

najbolj zapletene v to nedelno zadevo. Prijavi je bilo dočeno obširno poročilo. Državno tožilstvo je zadevo odstopilo preiskovalnemu sodniku, ki je nato uvedel preiskavo proti nekemu moškemu in dvema ženskama, in sicer zaradi tatvine in obrtno izvrševane prevare in še zaradi drugih deliktov, ki so v zvezi z nakupom pesjega mesa. Ker je bil pasja klavnica ob Celovski cesti dokončno likvidirana in bo torej zadeva dobila epilog pred sodiščem, lahko tudi kronist dotlej zaključiti to poglavje.

Veliki dogodki na boljših imajo seveda tudi v Ljubljani močan odmev.

Po časopisju in po radiu Ljubljanci pridno zasledujejo razvoj usodnih bitk in novosti ki so se zadnji čas pojavile v orjaških spopadih. Opažati je vedno večjo treznost in presojanje dogodkov, zlasti tudi v ocenjevanju zaključnih iger, ki se nanašajo na našo domovino. In medtem ko drugod besni silna vihra, teče življenje v Ljubljani umirjeno dalje, vsak pa se zaveda resne obse, ne naseda prišepetavanju in se ne vda iluzijam, kakor je to bilo prejšnja leta. Kar nam sedanjí čas nudi: razvedrila, ga sprejemamo trezno. Široke plasti čutijo resnično potrebo po užitku v gledališču ali na koncertu. Radi si ljudje tudi ogledajo dobre filme in zvočne tehnike. O spoštovanju vredni vsemi do plemenitega užitka pa priča tudi velik obisk po javnih knjižnicah ki poleti skoraj ne zaostaja za zimskim. Prav tako je obisk razstave mojstra Sternema v Jakopičevem paviljonu lepo spricevalo našemu občinstvu, ki se bolj in bolj zanima za domačo likovno umetnost. Tudi koncerti, kolikor jih je, so dobro obiskani, zraven tega pa Ljubljana rada uživa srečno izbrano glasbeno in folklorne prireditve v radiu. Tudi tu se kaže vedno lepši napredek. In tako je poglobljeno zanimanje našega občinstva za kulturne manifestacije svetla postavka v današnjih svinčeno težkih dobi.

Današnja nedelja je bila spet zadrževana. Od sobote dopoldne dalje je z manjšimi presledki rahlo deževalo, večji naliv pa se je sprostil zvečer in je izdatno deževalo vso noč. Posledice so očitne. Žito je po večini poleglo. Precej je obležalo pokosene trave, ki je kmetije ne morejo spraviti; krompir je v cvetju in bo povrnina začela gniti, če bo še dalje deževalo. Nedeljsko jutro je bilo sicer brez dežja, toda nebo je bilo vse prepreženo in ozračje je bilo hladno. V teku dopoldneva je začelo spet rositi.

Po ljubljanskih cerkvah so bile slovesnosti, saj je Ljubljana imela več novih maš. Beli rojaki, ki se redno zbirajo v svojem belokranjskem središču v krizanski cerkvi, imajo kar dva novomašnika. 16. t. m. jutraj je daroval novo mašo Gregor Andoljšek iz Rožnega doma pri Semčiču, davi ob 6.30 pa je stopil pred oltar Bogomir Kocijan iz Dolenje vasi pri Semčiču. V stolnici je ob 9.30 bral novo mašo Janez Kotar iz Stovovca, fara Sv. Križ pri Litiji, kjer je 27 let niso imeli novomašnika. Pridelal je g. škof in so se slovesne maše udeležili poleg Ljubljancev številni novomašniki ožji rojaki, domobranci in drugi. V kapeli zavoda Lichtenturna pa je ob 10. bral novo mašo g. Stanko Pavlič iz Starega trga. Za novo mašo je bila lepo okrašena tudi nunska cerkev.

Varčujte s kurivom, dokler je čas

Da je varčevanje s kurivom edino jamstvo za zimo, v sedanjih razmerah pač ni treba nikomur več dokazovati. Tega se pa morajo zavedati tako industrije kod majhna podjetja, enako pa tudi najmanjša gospodinjstva. Pri kurjavi torej moramo že sedaj skrbeti, da ne bomo pozimi zmrzovali.

Poglejmo najprej, kako je mogoče štediti pri velikih podjetjih, zlasti pa pri industrijah.

Pri industrijah se gleda na najboljšo izrabo kurjiva že pri zasnovi kurilnice. Kotli morajo obratovati tako, da je doseženo popolno izgoranje in največja dosegljiva izraba toplote, nakupne v plinih, ki se tvorijo pri izgoranju kurjiva. V vseh večjih kotliških lahko vidimo posebne instrumente, ki avtomatično uravnavajo vlek, dotok goriva, brzino rešetk itd. Takli aparati so sicer zelo dragi, vendar se gospodari izplačajo. Čeprav morda trenutno privedi le malo premoaga, pa se zato pri noč in dan trajajočem pogonu vendar nabere veliko. Pri mnogih kurilnih napravah pa se večkrat opazi, da so instrumenti sicer lepo obešeni na vidnem prostoru ter da tudi res kažejo slabo izgoranje, vendar pa podjetnik ne obrača pažnje na to in tega tudi ne upošteva. Z leti se zrahlja marsikateri zid, toplotna izolacija se vsako leto okruši, dimniški zasunki postanejo netesni itd., vendar teh pomanjklivosti ne popravlja sproti ter obrat navzlic temu teče dalje. Skratka, z leti se nabere polna malenkosti, ki vsaka za sebe in posamezno ne pomeni mnogo škode, vendar pa v skupnem obračunu nepotrebnih izgub toplote zneša na leto že mnogo.

Take napake v obratu je treba popraviti takoj, posebno pa sedaj, ko smo s kurivom v stiski, saj bo učinek ostal tudi še po vojni.

Pri manjših industrijskih kotlih je varčevanje s kurivom težje. Znano je, da je med sposobnostmi posameznih kurjačev velika razlika: ta zna potrebni parni pritisk vzdržati z manjšo količino kurjiva, drugi — posebno začetniki — pa ne upoštevajo, da mu je nekaj časa pih varnostni ventil, malo pozneje pa mu pa pada tlak v kotlu.

Vsako podjetje naj si zato prizadeva in pazi, da ima v službi izkušenega in vestnega kurjača. Znan je stari rek, da sme tovarnar iz obrata le tedaj, če se mu iz tovarniške dimnika kadi belkast dim, kar je pač znamenje, da kurjač pravilno kuri. Če pa gospodar vidi črn dim, tedaj mu pa vter odnaša denar skozi dimnik.

Z dobrim vzdrževanjem kotlovnih naprav je mogoče tudi pri manjših edinih prihraniti znatne množine goriva. Pri tem je posebno važno čiščenje kotlova, dobra toplotna izolacija, tesna vrata in zasunki ter podobno.

Marsikateri industriji ali podjetniku se morda ne bo zdelo vredno upoštevati prihranka na gorivu, ki ga pridobi z izboljšanjem naprave, ker se ta prihranek ne izkaže tako vidno in očitno kot pri drugih stvareh. Toda pozabiti ne smemo, da se bo pri seštevavanju prihrankov goriva vseh industrij, obrti in zasebnih ognjišč nabrala

prav resnega upoštevanja vredna množina kurjiva.

Čim manjši je obrat, tem težje je varčevanje z gorivom, ker se pozornost odteguje vse okolnosti, ki vplivajo na porabo kurjiva. Predvsem so v primeri z industrij naša domača ognjišča res samo drobci, vendar so pa po številu gotovo najmočnejši požarniki.

Naše varčne in skrbne gospodinjke so bode seveda vpraševale, če je pri kurjavi v številnih sploh mogoče prihraniti še več kot prihranijo sedaj. Samo imo »štedilnik« vendar že pove, da z njim štedimo s kurivom. Vendar je pa v resnici položaj precej drugačen.

O tem se bomo pomenili prihodnjik, a že danes opominjamo vse industrije, podjetja in tudi najmanjša gospodinjstva, naj tudi poleti varčujejo, čim bolj morejo, s kurivom, da pozimi obrati morda ne obstanejo aš da nam ne bo treba celo zmrzovati.

Naročite se na romane DOBRE KNJIGE

Gledališki teden

Baletni večer v Operi

Manon Ksenije Vidaličeve — Glasbena mladina stopa na dan

V Drami je za nedeljo 18. junija. napovedana premiera Scribejeve veselo igr »Kozarec voder«. V splošnem se vstijo za posamezne abonmaje predstave Strindbergove »Neveste s krono«. Se »Marija Stuart«, pa bo konec sezone.

V torkovi operni predstavi smo poslušali in gledali Manon K. Vidaličeve. Podoba je, da se nam je odkrila v tej njeni vlogi zrela, vsestransko odtehtana odrska umetnica. Ob tej kreaciji K. Vidaličeve se porajajo vtiski, ki smemo o njih upravičeno domnevati, da se je razvila Vidaličeva v zadnjih sezonah v opemo pevko ter igralno prvogarniturno formata. Rast in stremenje navzgor opazaj v njenih spevih in njeni igri. Manon K. Vidaličeva odraža v sebi spremembo in realno prizorišče dogodkov. V prvi sliki sta naivna neizkušenost, ljubka lahkovernost njene Manon presenetljivo resnični. V drugi razvna ves svoj lirski žar v čustvenih spevih in znamenitih ariji o mizici-prijatelji. Prvi vzpon. Občinstvo ji izraža dolgotrajno priznanje ob odprtem odru. Tretja slika nam prikazuje njeno Manon v okusnem kostumskem razkošju Mondenske dame v Parizu. Spet sledi osrednji arji te slike aplavz ob odprtem odru. Poudarek pevkega ter igralskega izraza v IV. sliki iz lirskih občutij na dramatično področje. K. Vidaličeva se je v rabi vseh izraznih sredstev nenavadno razvnela ter izprizorila učinkovitost dimaničnih nastavkov v svojem umetniškem oblikovanju, ki se vzdrži na isti višini: do konca. Težičenica

Počitljiva ura cestnega blata

Na podlagi pooblastila, danes mi z naredbu Vrhovnega komisarija na operacijskem ozemlju »Jadransko primorje« o prepovedi kretanja prebivalstva in o policijski uri z dne 22. decembra 1943, št. 15 (Verordnungs- und Amtsblatt des Obersten Kommissars in der Operationszone »Adriatisches Küstenland«, kos 1 iz leta 1944), odredjam:

Cl. 1. Do nove odredbe sta hoja in vožnja po javnih cestah, trgih in poteh na območju Ljubljanske pokrajine, izvenširski ozemlje mestne občine Ljubljane in tistih delov sosednih občin, ki so vključeni v ljubljansko zaporno ozemlje, od 22. do 4. ure prepovedani.

Cl. 2. Kdor se po uri prepovedanega kretanja zaloti na javnih poteh, cestah in trgih, mora na poziv takoj obstati na mestu, sicer se bo uporabilo strelno orožje.

Cl. 3. Prekršitve določb te naredbe se kaznujejo z globo od 100 do 1000 lir ali z zapornom od 1 do 10 dni, v hujših primerih pa z obema kaznima.

Cl. 4. Ta naredba stopi v veljavo z današnjim dnem.

Ljubljana, dne 17. junija 1944.

Prezident: div. general Rupnik, s. r.

Opozorilo

Uprava policije, oddelek za protiletalsko zaščito v Ljubljani, opozarja vse hišne lastnike, da tako v lastnem interesu, kakor tudi v interesu vseh hišnih stanovalecev takoj označijo v vnanjih zidovih hiše lego hišnega zaklonišča. Označi se na ta način, da se naslika na zunanji zid dolge bele pisice, katerih ost kaže na hišno zaklonišče in zaslina izhod iz njega. S tem se omogoči nagel odkop eventualno v hišnem zaklonišču zasutih ljudi, če se je hiša zaradi bombe zrušila. Kolikor hišni lastniki tega ne bodo takoj izvršili, bo to ukretil navedeni oddelek na stroške prizadetih hišnih lastnikov.

Osmi poziv za oddajo pnevmatik

Lastniki osebnih in tovornih avtomobilov, (zamudniki), ki so prizadeti po naredbi šefa pokrajinske uprave VIII., št. 1153/2 z dne 17. marca 1944. (Sl. 1. št. 39/20 ex 1944), se pozivajo, da oddajo v izogib strogih kazenskih posledic, pnevmatike teh vozil (plašče in zračnice) v petek, dne 23. junija 1944 od 15. do 17. ure.

Pri oddaji je treba navesti evidenčno (LB) številko prizadetega vozila.

Za oddajo prihajajo v postev tudi pnevmatike onih osebnih in tovornih avtomobilov, ki so bili osigurani (rezervirani) »sichergestellt« po Viš. SS in pol. vodji v XVIII. obrambnem okrožju — vodini štab za poljanje tolp.

Kraj oddaje: Javna skladišča. Ljubljana, Ciril-Metodova (bivša Tyrševa) številka 33, skladišče 10.

Razstava slik Ivana Miklavca

V izložbah Kosovega salona v prehodu nebotičnika so postavljene na ogled odlične podobe akad. slikarja Ivana Miklavca, nastale od leta 1941. do danes, torej med najhujšo vojno vihar. Razstava obsega 21 del, in sicer: avtoportret, portrete, domače in tuje krajinske motive ter druge zanimive in značilne motive.

Mlad umetnik je naš štiri javnosti malo znan. Sredino šolo je dovršil v Ljubljani, umetniško akademijo pa v Zagrebu. Leta 1925. je skupno s svojim bratrancom predelal prvo razstavo svojih del in je želel lep uspeh. Deset let je delal tekstilne desine in se je na tem področju specializiral. Zadnja leta je prepotoval skoraj vso Evropo; ves prosti čas je pridno izražal, tako da je dovršil nad šest sto portretov in različnih risb.

Sedanja razstava I. Miklavca je jasen prikaz njegovih zmognosti in prav tako tudi zavidanja vrednega razvoja. Njegove podobe bodo na ogled deset dni. Za razstavo, ki si jo je ogledalo že rekordno število ljubiteljev upodabljanje umetnosti, vlada izredno zanimanje.

Pisan večer

Velik javen pisan večer pripravila Ljubljanska radijska postaja (Sendergruppe Adriatisches Küstenland — Sender Laibach). Prireditel bo v ponedeljek, 26. junija, v veliki Unionski dvorani. Spored bodo izvajali znani in priljubljeni sodelavci ljubljanskega radija, ki bodo poskrbeli za prvostavno lahko in narodno glasbo, segavo besedo ter veselo pesmijo za prijeten odhiti in razvedrilo. Podrobnosti o prireditvi bodo pravočasno objavljene.

Vabilo

Gostilničarska nabavljiva zadruga vabi svoje člane iz mesta Ljubljane, da dvignejo takoj, najpozneje pa do srede 21. junija od Preveda dodeljeni jim mehki sir. — Nakaznico prejmejo v naši pisarni.

Prisrčna slovesnost v Jakopičevem paviljonu

Vrhničani so izročili mojstru Sternemu diplomu častnega občanstva vrhniške občine

Ljubljana, 18. junija.

Davi se je zbralo v Jakopičevem paviljonu lepo število Vrhničanov z županom Ignacijem Hranom in lepi slovesnosti. Ob navzočnosti odličnih zastopnikov in predstavnikov oblasti in domobranstva je župan Hran izročil mojstru Mateju Sternemu diplomu častnega občanstva vrhniške občine.

Gospod župan je mojstra nagovoril in je rekel med drugim: »Danes so Vas prišli obiskat Vrhničani, med njimi več Verjanov. Z Verda sta doma in v prav skromnih razmerah ste zagledali luč tega sveta. Farni patron sveti Pavel Vam je okrel pri nebeskem očetu velike darove duha, patron Vas podružnice iz Verda, sv. Anton Pušcavnik pa dar vztrajnosti pred izkušnjavami tujega in domačega sveta. Niste jim podlegli, tem skušnjavam. Tudi Vi ste vztrajali, vztrajali pri delu, ki je bilo vedno Vaš najboljši prijatelj. In zato smo Vas prišli obiskat danes, najprej kot delavca, garca, kakšen je bil že Vaš oče. Tak neutrudljiv delavec ste nam vzor, nam zreli in naši mladini in nas učite, da je le vztrajnemu garu zajamčen trajen uspeh.

Dragi naš rojak! Vse svoje delo ste povesčili domovini. Izredni darovi Vam bi v tujni omogočili bolj bogato življenje, kot ste ga mogli živeti doma. Na tujem ste bili le toliko, kot je bilo potrebno za Vašo izpopolnitev, potem ste se vsega žrtvovali slovenski domovini. Doma ste ustvarjali: novo slovensko umetnost in doma ste ohranili: stare priče slovenskega likovnega izročila. Kaj vse bi lahko s svojimi možnostmi na obeh poljih dosegli drugod! Toda Vaše mesto ste videli doma. Tujina Vas ni mogla osvojiti in niti Ljubljana Vas ni Virdu in Vrhnikji mogla popolnoma odtegniti. Vaše srce je utripalo vedno v slovenskem taktu, to pa na način, ki je domač pod zvonom sv. Pavla na Vrhnikji in sv. Antona Pušcavnika v Virdu. Saj še danes tako lepo po vrislo zavijate, kot če bi Vam šele pravkar ulila pastirju silva v grmovje v Retovju ali na Konjskem klancu. Nam, ki hodimo za Vašimi krizi, in otročadi, ki naj bo ko-

vana po starem kovu, morate postati vzor domačinske ljubezni do naše lepe Slovenske zemlje in do rojstnega kraja, kjer ste prvič zagledali sonce, ki plodi s svojo božansko lučjo polja in travnike, temne gozdove in vrtičke postelji rož, katerih barve ste prenesli na svojo palto.

Ce bi ne bili kaj drugega, kot neumoren delavec in če ne bi bil vsak obisk v Vašem rojstnem kraju ganljiv dokaz Vaše neizmerne ljubezni do domovine in do domačega gnezda, Vas bi že moral kot župana vrhniške občine nekako poklicati nazaj k nam.

Naš slavni mojster! S svojimi življenjskim delom ste se pridruživši nesmrtnikom iz naših krajev, Jožetu Petkovskemu in Ivanu Cankarju. Ves narod ve in svet je zvedel, da daruje Vrhnikja slovenskemu narodu svoje najboljšie sinove, da mu služijo kot stvarniki lepe umetnosti, najlahtnejše hčerke božje radodarnosti. Vsa naša vrhniška občina, storo in mlado, delavce, kmet in razumniki, vsi so ponosni, da štejejo med svoje rojake Vas, dragi mojster. Zato sem Vas moral spet vključiti v naše občestvo in Vas prošim, da sprejmete častno občanstvo vrhniške občine, ki Vam bo ohranila trajno zvezo: bo za zgled Vaše neumorne delavnosti, velike ljubezni do domovine in domačije in za čast, ki jo s svojimi nesmrtnimi deli ustvarjate Vašemu rojstnemu kraju.

Po tem nagovoru je gospod župan izročil mojstru originalno diplomu častnega občanstva, katero je izdelal g. arh. Jože Sikyta. Vrhniški grb na diplomu je pa delo akademskega medaljerja Stanka Dremčija. Iz skupine pestrih narodnih noš sta stopili tudi dve deklici v narodnih nošah, ki sta prinesli mojstru cvetlice s polji in travnikov njegovega rojstnega kraja. Očitno ganjen se je mojster zahvalil, nakar so mu navzočji prisrčno čestitali. Nato je prof. Stele zbrani družbi na krako orisal umetniško delo počastnega mojstra, kakor se očituje v razstavljenih umetninah, katere so si gostje z zanimanjem in občudovanjem ogledovali.

Naši pokojni

V Ljubljani so umrli, od 9. junija do 15. junija 1944: Tripat Stanko, 40 let, sin gostilničarke, Vidovdanska cesta 9; Verhove Jakob, 73 let, posestnik, Zaloška c. 107; Turkovič Stefan, 28 let, trgovski pomočnik, mestni trg 11; Voje Agnacij, 78 let, hišni posestnik in zvanjski drž. žel. v pok., Bohoričeva ulica 8; Benedičič Anton, 54 let, posestnik, Bičje 6; Turel Karolina, rojena Stepančič, 62 let, žena poljra, Sv. Roka ul. 9; Voje Ursula, roj. Homovec, 43 let, žena mizarja drž. žel., Bohoričeva ul. 8; Glavač Franc, 31 let, trgovski sluga, Zadrzna ul. 14; Bezlaj Pavel 67 let, ključavničar drž. žel. v pok., Vodnikova 200; Bergant Ana, 60 let, poštna uradnica v pok., Vidovdanska c. 9; Hočvar Jakob, 53 let, brivski mojster, Borštnikov trg 2; Benedičič Rudolf, 69 let, zasebnik, Merčnikova 9; Kmet Viktorja, roj. Smolčič, 60 let, Celovška c. 99; Cerkevnik-Brunčič Katarina, 82 let, zasebnica Brejčeva 32; Wessner Ana, 77 let, šolska upraviteljica v pok., Kolodvorska ul. 20; Bitenc Franc, 86 let, zasebnik, Japljeva ulica 2. — V ljubljanski bolnišnici umrli: Fnk Leopold, 44 let, hiralce, Vidovdanska c. 9; Maganja Ivanka, roj. Maver, 70 let, žena železn. uradnika v pok.; Miklavčič Neža, roj. Uršič, vdova Pertinač, 76 let, vdova služtelja; Suhadolnik Anton, 56 let, kočar, Vrbljenje, občina Tomšelj; Uhan Franciška, roj. Marolt, 56 let, Trnovski pristan 40; Vidovž Hermilij, 44 let, zasebni uradnik, Reber 17; Zargaj Peter, 10 mesecev, sin uradnika, Korytkova 3; Demšar Franciška, roj. Košmelj, 50 let, vdova usnjarskega pomočnika, Sv. Petra nasip 71; Oblak Asta, 4 leta, hčerka višjega kontrolorja tobačne tovarne, Tržaška cesta 12; Macak Amalija, roj. Redelman, 71 let, učiteljica v pok., Rožna dolina, Cesta XV-2; Bilina Oskar, 51 let, dninar, Poljanski nasip 40; Sever Jožef, hči posestnika, Pristava 2. — Veliki Gaber: Mrak Marija, 46 let, poštna uradnica, Klunova ul. 12; Smolinsky Janez, 4 leta, sin trg. pomočnika, Pavšičeva 6; Starc Jožef, 4 leta, sin posestnika, Velike Lipenje 22; Roje Peter, 11 mesecev, sin služit., Gradišče 11.

Vsi dijaki-neplavalci, višješolci in četrtolci, ki so se prijavili v šoli oz. so določeni za plavalni tečaj neplavalcev, naj se zbero v torek 20. t. m. ob 8.30 pred kapljiščem Ilirije, da bodo razporejeni v skupine. S seboj naj prinese kopalke in brisačo, ker se bo pouk takoj začel. — Vodstvo plavalne šole.

prireditvah je bila nastopajoča mladina deležna zasluženega priznanja.

Ob sobotnem baletnem večeru se utrinja predvsem dvojno spoznanje: Tokratni spored je bil na višji umetniško oblikovalni stopnji nego prvi v letošnji sezoni. Težiče prvega je bilo v površnem, sobotnega pa v globlinskem gledanju. Razen tega smo imeli to pot občutek, da si utrajajo pot neka obnovenitvena, pomladitvena stremjenja, ki naj oplojijo naš balet z novimi, svežimi sokovi. Opaža se premik iz statičnega stanja v dinamičnost. Med nosilci tega novega prizadevanja je predvsem inž. P. Golovin, ki je sporedu sobotnega baletnega večera vtisnil pečat svojega samoniklega koreografskega, režiserskega globinskega snovanja, ki je protitežje zgolj artističnim predstavnim vidikom. Njegovi zasnutki so se najpogostje izprepletali s sijajem Griegove nedosežne glasbene suite »Peer Gynt«, zasnovane v duhu scene glasbe k znameniti lise-novi dram, ter pretopili njene glasbene bisere v sestav tekočotno razčlenjen, mojstrsko izpeljane baletne koncepcije. Golovina plesna suita »Peer Gynt« je arhitektonska baletna umetnina visoke umetniške vrednosti. V zvebi je bil plastično ponazorjen dualizem bo-rečih se prasil. V skladu z osnovno mislijo umetnora so tudi prostorski, slogovni, izrazni poudarki: z lirskim sredotočjem, ki poteka iz bistva Griegove glasbe.

Uteleselkvi obeh prasil sonca in teme, dobrega in zlega, načutnosti in čutnosti sta bili na novo angažirana solistka opernega baleta Lidija Wisakova in Silva Japljeva Wisakova se poizviža v nekem ponotranjenem oblikovanju, ki ga osredotoči v smiselno vzporednih gibih glave in rok, dočim čuti pri Japljevi utrip, trepet vsega v artističnih predstavnih prvih, saj njeno obvladovanje telesa M. Kürbos pa je gradil svojega Peera Gynta v markant-

Filmski tednik

Na nemških visokih solah se je pričel letni semester. V nekem pariškem parku tretira umetni jahač na krasnem belcu. Človek-kaša: v berlinski Seali posnema artistka boj kaša s človekom. Kaj se skriva za boljšeizvom? Na to vprašanje odgovarjajo posnetki, povzeti iz nekega ameriškega filmskega tednika, Gase-ne slovit katedrale v Rouenu, katero so zažgali angloameriški bombniki. Minister Speer odključuje delavce oboroževalne industrije. Praktična križec za protiletalske topničarje. Viteška prenosna poljska zaklonišča za prednje straže na vzhodnem bojišču. Bitka za Rim. Na kakšen način »dobavljajo« zavezniki Nemcem aluminij in druge surovine.

DRŽAVNO GLEDALIŠČE

DRAMA

Ponedeljek, 19. junija: zaprto.

OPERA

Ponedeljek, 19. junija: zaprto.

Oddajniška skupina Jadransko Primorje

RADIO LJUBLJANA

PONEDELJEK, 19. JUNIJA

7.00—7.10: Poročila v nemščini. 7.10 do 9.00: Jutranji pozdrav; vmes od 7.30 do 7.40: poročila v slovenščini. 9.00—9.10: Poročila v nemščini. 9.10—9.20: Korčanska, napoved sporeda (nem. in slov.). 12.00—12.30: Opoldanski koncert. 12.30—12.45: Poročila v nemščini in slovenščini. 12.45—14.00: Koncert Malega orkestra, vodi A. Demej. 14.00—14.10: Poročila v slovenščini. 14.10 do 15.00: Vsakemu nekaj. 17.00—17.15: Poročila v nemščini in slovenščini. 17.15—18.00: Pisano polje, daj židane volje! 18.45 do 19.00: Segave besede; Franc Lipah: Ljubljanske slike. 19.00—19.30: Štirje fantje. 19.30—19.45: Poročila v slovenščini, napoved sporeda. 19.45—20.00: Glasbena medrega. 20.00—20.15: Poročila v nemščini. 20.15—21.00: Koncert za razvedrilo — Radijski orkester vodi D. M. Šijanec. 21.00—22.00: »Polypthem« opera; napisal Attilio Ariosto, glasila G. B. Pononcinija, nanovo priredil G. Kambach, za radio predelal L. Riedinger. 22.00—22.10: Poročila v nemščini. 22.10—23.00: Glasba za lahko noč. 23.00—24.00: Prenos državnega sporeda.

Starši! Darujte svojim odraslim otrokom »Zlato knjigo mladeniča in močar«. Strogo moralna in koristna.

nih črtah svojega sloga in tehnične doznosti. V spremstvo so se uspešno utrdili A. Brarjeva, R. Brarjeva, M. Petanova ter D. Pogačar z baletnim zborom.

Dohnanyjev »Pieretn pajčolan« je plesna pesnitev v treh delih. Poznamo jo že od podajanja pred dvema letoma. Doživela je koristne, upravičene dopolnitve, spremembe a okrajšave. Tako se nam zdi boljša,

Pred velikim spopadom na zapadu

Razvoj od Moskve zapovedane invazije v Evropo kljub silnim žrtvam ne poteka po zamisli njenih početnikov — Odločna nemška obramba je izjalovila vse sovražne načrte in se pripravlja, da zadá napadalcem odločilni udar

Prvih deset dni angloameriške invazije v Evropo se je razvijalo v znaku priprave za velik in odločilni spopad. Kakor vsaka večja bitka, tako se deli tudi na napad na evropsko trdnjavo na posamezne odločke, ki si sledijo drug za drugim, čisto tako neposredno, da jih je težko ločiti drugega od drugega. Izkrcaje samo predstavlja že po svoji naravi samo prvo fazo, ki ji mora nujno slediti učvrstitev doseženega predmostja in njega razširitev kot druga faza. Tretja glavna faza se pričene šele v trenutku, ko so na obeh straneh zbrane dovolj močne sile, ki se lahko vržejo v glavni spopad. Pri tem je cilj napadalca uničiti vojaške sile, ki invazijo ovirajo, da bi si na ta način izkrcil pot v notranjost dežele, dočim vodi branilca fanatična volja uničiti izkrcane sovražne oddelke in s tem dokončno odstraniti vsako nadaljnjo nevarnost invazije. Na to tretjo fazo se sedaj pripravljata ob zapadni francoski obali obala tabora. Napadalec dovažajo nove čete in vojne potrebščine, predvsem tanke, topove in drugo težko orožje. Pri tem je za napadalca osnovni pogoj, da si zagotovi dovolj prostora za nadaljnje izkrcavanje in za razporeditev izkrcanih oddelkov. Dokler je napadalec omejen zgolj na ozek obalni pas, nima možnosti, da bi svoje sile primerno razvil. Se manj more svoje čete pognati v bitko, dokler so posamezna mostišča ločena drugo od drugega in ni vzpostavljena med njimi čvrsta povezanost.

Trenutno se razvijajo dogodki ob zapadni francoski obali v znaku razdobja med drugo in tretjo fazo invazijske bitke, po vsej verjetnosti pa že na prvem začetku tretje faze. Angloamerišani so se izkrcali. Ni jim sicer uspelo priti na kopno povsod tam, koder so hoteli. Toda že ta doslej skromni uspeh so morali plačati z ogromnimi žrtvami, kakršnih pač v sovražnem taboru ni nihče predvideval. Res so sicer angloameriške čete prispela na severno francosko obalo. To samo po sebi ne pomeni še nič. Prizadevanje sovražnika gre sedaj za tem, da svoja mostišča poveže in medsebojno poveže, da bi dobil tako osnovo za nadaljnji napad na evropsko celino.

Nemška vrhovnega vodstva angloameriški napad na Evropo ni presenetilo. O tem najbolj zgovorno prida dejstvo, da so invazijske čete doživele v Normandiji sprejem, kakršnega pač niso pričakovali angloameriški strategji. Kljub temu, da so se vrgli s silno premočjo na ozek odsek francoske obale, desetero dne invazije niso mogli, kakor so bili prvi dan, in nemška odprta gnezda na sami obali slejkoprej onemogočajo vsako sistematično izvajanje invazijskih načrtov. Kako ogromne so sovražne izgube, se vidi najbolje po tem, da je moral Montgomery že ponovno

pregrupirati angloameriške invazijske čete in usmeriti vsa svoja prizadevanja na to, da si zagotovi dovolj in da tako zamaši nastale vrzeli. Že doslej je moral vreči v borbo eno celo armado, še bolj pa mu je potreben dovolj potrebnih, predvsem oklopnikov, municije in težkega orožja. Ker se doslej angloamerišani kljub vsem naporom niso mogli polastiti niti enega večjega pristanišča, ki bi jim omogočalo hitrejšo izkrcanje, so slej ko prej prišli pri izkrcanju se na slepo ob obali in ob izlivih rek. Sovražna poročila skušajo opravičevati dosežane neuspehe baš s težavami pri izkrcanju. Čeprav skušajo prikriti svoja razočaranja nad trenutnim zastojem operacij s poročili o šesturnem obisku Churchill in sličen obiskih Eisenhowerja, Smutsa, Marshalla, Arnolda in admiralja Kinga, morajo vendarle na drugi strani priznati, da je ozadje obale zakrito v neprodorni temi. Anglijski tisk si sicer prizadeva prikazati razvoj v optimistični luči, toda poročila iz zavezniškega glavnega štaba so sestavljena mnogo bolj previdno. Posrečilo se jim je sicer doseči ozek obalni pas ob izlivu Seine in to za ceno ogromnih žrtv, ni pa se jim posrečilo dobiti v svojo posest uporabno pristanišče kljub poskušanim prodorom proti Le Havru in Cherbourgu. Nemške čete so se sicer nekoliko umaknile, ni pa se posrečilo nikjer prodor skozi slej ko prej še vedno popolnoma strnjeno nemško obalo, ki jo je izbralo nemško poveljstvo in koder nudijo nemške čete najvrstejši odpor. Značilno je, da govorijo zavezniški o najhujšem odporu baš tam, koder je ta obrambna črta najbolj oddaljena od obale.

Anglijske in ameriške javnosti se polasča vedno večje vznemirjenje, od kar prihajajo vedno hujša poročila o čimdalje večjih in občutnejših izgubah ne samo na ljudih, temveč zlasti tudi na morju in v zraku. To vznemirjenje je tem večje, ker nemška poročila o hudih izgubah na morju doslej niso bila demantirana in ker niti Angliji, niti Američani doslej o teh izgubah niso objavili še nobene besede. Bilanca prvih deset dni invazije jasno kaže, da so bili račun angloameriških invazijskih strategov temeljito preizkušeni. Dosedanji razvoj dogodkov je pokazal, da je obramba Evrope budno na straži in nemška vojska, ki nosi glavno breme, je v polni meri opravičila zaupanje, s katerim gleda na njo vsa Evropa. Izjave, ki so jih podali minule dni vodilni evropski državni, samo potrjujejo, da vsa Evropa brez razlike mirno gleda na nadaljnji razvoj v trdni odločnosti storiti vse, da bo odbil naval napadalcev tako z vzhoda kakor z zapada in s tem zagotovljena bodočnost vseh v evropskem taboru združenih narodov.

Nič ne gre po željah in načrtih!

Znani angleški vojaški kritik Liddellhart podaja svojo sodbo o prvem tednu invazije z besedami, »da bi bilo lahko še mnogo hujše. Dejstvo je, da nič ni šlo tako, kakor smo si želeli. S tem demantira izrecno številna britanska reklamna poročila, ki so trdila, češ, da gre vse po načrtu. Največje razočaranje v prvi fazi invazije je bilo dejstvo, da se ni posrečilo udar na Caen. To važno prometno središče in pristanišče med Cherbourgom in Le Havrom so Nemci obranili z največjim uspehom. Zaradi tega morajo vsi oskrbo in ojačenja invazijskih

čet v mostišču dovažati po odprtem morju. Druga londonska poročila opozarjajo na to, da so zavezniške čete še vedno pod zaščito ognja vojnih ladij. Operacije invazijskih divizij bodo postale še mnogo težavnejše, ko ne bo več te zaščite, pa če tudi bi zavezniško letalstvo nudilo oporo v kar največjem obsegu. Zavezniški torej še niso dosegli nobene zmage, pač pa so zlasti na področju Caena izpostavljeni vedno hujšim napadom nemških čet, dočim prodirajo dalje na jugu le korak za korakom.

Strnjen obroč nemške obrambe

Najbolj značilno za splošno presojo položaja na invazijskem področju ob zapadni obali Francije je dejstvo, da so nemški obrambni oddelki kljub neprestanim borbam zaprti sieherno vrzel in ustvarili enotno strnjeno bojno črto, ki se kot železen obroč oklepa okrog izkrcanih angloameriških invazijskih čet. Nekaj važnih postojank, ki so bile v prvem valu prepuščene sovražniku, je bilo znova zavzetih in tako onemogočen sovražniku sieherni poskus, la bi se polastil katere koli važnejše prometne zveze.

Glavna prizadevanja sovražnika so usmerjena zlasti na to, da bi se polastil Cherbourg. Vsa ta prizadevanja pa so bila doslej zaman in so le dokaz, kako nujno potreba bi bila sovražniku vojna luka v Cherbourgu, da bi mogel izkrcati glavne invazijske oddelke in v dovoljni meri oskrbovati že izkrcane čete. Nobenega dvoma ni, da predstavlja oskrba številčno zelo močnih invazijskih čet brez primerne luke zelo resen problem, saj je treba prepeljati že sedaj na teden 4 do 5 milijonov ton. Razlika vodnega stanja do 11 metrov tem plimo in oseko je ob normanski obali nekaj docela običajnega, tako da že samo to povzroča velike težave, že zaradi tega je bila plovba na tem področju tudi v normal-

nih razmerah zelo omejena. Tudi luki v Cherbourgu in Le Havru sta umetni tvorbi, ustvarjeni predvsem za to, da bi se na ta način vsaj v omejenem obsegu omogočila varnost plovbe na tem področju. Zato je docela naravno, da že sami naravni pogoj povzroča pri izkrcavalnih operacijah izgube. Dovolj hrane, municije in težkega orožja za desetstoteke vojakov, ki je vrhu tega še stalno ogrožen po nemških pomorskih in letalskih silah, predstavlja zaradi tega za napadalce nalogo, ki je brez primerne luke trajno nemogočljiva. Zaradi tega tudi v sovražnem taboru prav nič več ne presoja položaja optimistično, marveč si z vsemi sredstvi prizadevajo, da bi se čimprej polastili Cherbourga. Nemška obramba pa jim to s uspehom onemogoča.

Simfonija krvi in blata

Med realističnimi poročili iz prve faze izkrcanja v Normandiji, ki jih dnevno objavlja angleški tisk, je bilo opazno zlasti poročilo nekega vojnega poročevalca na severnoameriškem odseku mostišča. Med drugim poroča:

Severnoameričani smo imeli na svojem odseku izrazito smolo. Trčili smo namreč na nemško divizijo, ki je bila pravkar zaključila svoje obrambne vežbe. Oni izmed

nas, ki so ostali pri življenju, pač lahko rečejo, da je bilo to, kar smo doživeli, pravi in resnični pek. Bilo je zares kakor strašne sanje. Eksplozivne mine so metale po zraku raztrgana trupla, izkrcavalni čolni so

„Zate je invazije konec“ — „Hvala Bogu“

Vojni poročevalci Weber pripoveduje, kako je bil ujet prvi invazije. Britanski padalec Raymond French, star 21 let, doma iz Harrowa, je bil prvi vojak Eisenhowerove invazijske armade, ki je prišel v nemško ujetništvo. French se je spustil s padalom v noči na 6. junij kmalu po polnoči z nekega britanskega letala. Močan ogenj protiletalskih baterij ob obali je oddelke invazijskih letal odrazil od prvotno nameravane cilja. French je zaradi tega pristal več kilometrov daleč vstran od nameravane pristajališča. Padel je naravnost pred stan

stetih v rak ali pa so se potopili. Bita je to strahotna simfonija krvi in blata. Pri živem telesu so frčali naši vojaki po zraku ob zadetku silovitega topniškega ognja z nemških postojank, usmerjenega na naše izkrcavalne čolne. Premogel je že na vodi dohitela smrt, druge pa, ki jim je še uspelo, da so se povzpeli po strmi obali, je pokosil morilni ogenj nemških strojníc in nemških topov. V dolgih nepreglednih vrstah in v celih kupih leže sedaj ob obali, pokriti z odejami in ponjavami, ker jih doslej še ni bilo mogoče pokopati. Ob vsej obali se vidijo najbolj neverjetni sledovi borbe. Povsod okrog leže jeklene čelade in vsakovrstna vojaška oprema, razbiti čolni, prestreljena vozila, prerušeni tanki in kupi trupel tvorijo nepojmljivo mešanico. Polnih 24 ur so se morali oni, ki so ostali še pri življenju, voditi borbo za vsako ped francoske obale.

nekega nemškega divizijskega štaba. Nekdo od ondanjih oficirjev je pristajajočega padalca ves čas opazoval. Dotični oficir, ki je pet let študiral v Bristolu in Londonu in ki je bil leta 1932. vodja teniškega moštva bostonske univerze, je stekel pristajajočemu padalcu nasproti in mu zaklical: »Stick your hands up, old boy, your invasion is over!« (»Dvigni roke, stari fant, zate je invazije konec!«) French je takoj odvrnil: »Thank heaven, yes!« (»Hvala Bogu!«) In je mirno odkorakal proti Berlinu...

Misli ob „Črnih bukvah“

»Črne bukke« niso propagandna publikacija, one so več, so dokazna knjiga, ki je niso napisali nasprotniki komunizma, marveč komunisti sami. Knjiga vsebuje seznam komunističnih dejanj, listin in izjav. Suha dejstva so najboljša propaganda. Komunisti obtožujejo v tej knjigi sami sebe in pričajo proti sebi. Seznanji mučenih in umorjenih Slovencev, slike požganih in razdejanih slovenskih domov, cerkva, kulturnih ustanov in zgodovinskih gradov, slike neovrgljivih listin, dobesedne izjave komunističnih kolovodij z navedbo časa in kraja in številčni podatki o gmojni škodi, govore sami za sebe. Vsako dodajanje bi le slabilo moč te obtožnice slovenskega ljudstva proti imensko navednim domačim krivcem njegove nesreče in njih brezčastnim savajskim zaveznikom.

Doba italijanske okupacije in komunistične revolucije na Slovenskem bo gotovo našla svojega zgodovinarja, da bo znanstveno zbral in uredil gradivo, ugotovil njen nastanek, razvoj in posledice. Bodočemu zgodovinarju je treba ohraniti potrebne dokaze, da se obvarujejo pred uničenjem s strani tistih, proti katerim govorijo. »Črne bukke« so dragocen prispevek v tej smeri.

Zbiranje in objavljanje gradiva o komunistični strahovladi na Slovenskem pa ni potrebno samo bodočemu proučevalcu te dobe, marveč ima še posebno sedanjost vrednost za dokončno spoznanje in pravilno usmeritev vsega slovenskega naroda. Ob »Črnih bukvah« naj se vsak Slovenec poglubi v strašno bistro komunizma. Kdor ima v sebi le trohico vesti, človeškega sočutja, ljubezni in razuma, ne bo šel mimo tega črnega dokumenta o trpljenju svojih sorodnikov brez doživete notranjega odpora proti njegovim povzročiteljem. »Črne bukke« niso samo slovenski, marveč so evropski in svetovni dokument. Kar se pri nas godi, naj se nikomur ne zdi majhno samo zato, ker smo majhen narod in ker naša domovina ni velika.

V temeljitju proučitev pripravljamo dogodek pri nas vsem, ki modrujejo, da kravega komunizma iz l. 1917. sploh več ni, da se je »demokratiziral, pokultiral, »poclovel«, da se je »unesel« in »prilagodil« življenjski stvarnosti, da je spremenil svojo teorijo in prakso.

Sami smo pričeli komunistično revolucijo, zato vemo, da se je komunizem idejno in glede uporabe nasilnih sredstev le še radikaliziral do nečlovečnosti. Komunizem je zlasti poglubil svoje psihološko, propagandno in taktično znanje. V potrebi daje popuste po načelu, da je treba po okolščini tudi popolnoma spremeniti način delovanja in hoditi po ovinkih k nespremenljivemu cilju — svetovni revoluciji. Po tem lastnem pravilu je Kominterni razpustila celo samo sebe, brez škodljivih posledic zanjo. Domači primer: delo OF, ki je nastala po navodilih Kominterne pred njenim razpustom, se ni prav nič spremenilo potem, ko se je »razšla«. Čm težje so zapreke na njih poti, tem večja je njih okretost. Če je treba, vstopijo v »ljudsko fronto«, »koncentracijske vlade«, »priznajo« celo kralja in smejejo reče zvezde s čepi.

S »Črnimi bukvami«, knjigo o sodobni komunistični revoluciji v smernem osrčju Evrope, vprašujemo, v kakšnem pozitivnem smislu se je komunizem spremenil?

Komunizem ni spremenil svojega materialističnega svetovnega naziranja. Snov je proglasil za Boga, snovni svet za edino resničnost. Človeški duh je proizvod snovi, duševni pojavi so samo ideološki odraz snovnega življenja; po genih človeštvu govori le vnanji svet, ustvarjati se pravi

samo videti, slišati, otipati. — Komunizem ni odstopil od historičnega materializma. Zgodovino mu odreja zgolj razvoj produkcijskih sil, ki so edini ključ za njeno razumevanje. Politična in kulturna zgodovina nastop vsakega razvoja ima svojo obrazložitve v gospodarskih razmerah svoje dobe. — Komunizem ni odstopil od dialektičnega materializma. Vsaka družbena oblika je prehodna in nosi v sebi kal propasti. Določena družbena oblika je upravičena le za čas in pogoje, ki so jo rodili. Nič ni nedotakljivo, nič trajno in nič sveto. — Komunizem se ni odrekel razrednemu boju in nasilju. Zgodovinski proces mu je dramatičen, osnovan na boju, ni organičen, marveč revolucionaren, dela skoke. Boj se vrti med razredi ali »ekonomskimi kategorijami«. Ko se voda segreje do sto stopinj, zavre; prav tako »zavre« vsak družbeni red, ko pridejo družbene produktivne sile v protislovje z lastninskimi odnosi. »Samo sila je vedno bila pomočnica pri porodu vsaki stari družbi, ki je pod srem nosila novo družbo«. Spremembo osnov družbenega in gospodarskega reda more prinesiti le nasilna zamenjava preživelega razreda z novim. — Komunizem se ni odrekel popolnemu podružabljenju lastnine. Prehod od kapitalistične družbe v socialistično naj se izvrši z diktaturo proletariata, ki naj kot prehodni vladajoči razred uredi podružabljenje lastnine, brezrazredno družbo in kot skrajni cilj — komunistično svetovno državo.

Ti osnovni stavki marksistično-komunističnega nauka so ostali nespremenjeni. Filozofske, družbene, gospodarske in politične osnove sodobnega komunizma so ostale iste, kakor tudi metode in sredstva za njih uresničenje. V bistvu je komunistični nauk nespremenljiv in neprilagodljiv. Iz te teorije, ki je lahko imenujemo »opij proletariata«, je komunizem izvajal zanižanje Boga, človeške osebnosti, osebne svobode, družne, naroda, države, zlasti pa je izvajal uporabo nasilja kot sredstva socialnega in političnega prevrata in diktature. Sodobni komunizem ni zgubil svojega protinacionalnega, brezbožnega, brezosebnega, nečloveškega in mehaničnega značaja. Komunizem ne razlasi človeka samo gospodarsko, marveč ga istočasno razlasi tudi moralno, versko, nacionalno in politično. Z imovino postane last komunistične države tudi človek. Nikjer ni v rokah človeka človeka nakopčene toliko neomejene moči nad stvarmi in ljudmi, kot v rokah poglavarja komunistične države. Komunizem ni napredujoča oblika družbe, marveč je povratek v sistem najhujšega suženstva in ponižanje človeške družbe v čredo, pred katero gre oven z zvonom okoli vratu. Komunizem je malikovanje »kolktivne«. Po komunističnem nauku o »masovni drsi«, ki bo nastala iz komunističnega gospodarskega ustroja, bomo voditelji mehaničnega človeškega kolektiva proizvajali prav tako, kot sedaj proizvajamo akumulatore.

Komunizem vsebuje nujnost nasilja, trajnega nasilja. Nasilje je njegovo bistvo, zato je načelno nasilniški. Komunizem more priti na oblast le z nasiljem in se tudi le z nasiljem na oblasti odbrati; brez revolucije ne uspe, brez diktature propače; komunistični red se rodi iz človeške krvi in se tudi z njo hrani. To smo spoznali Slovenci v lastnem trpljenju. Naše »Črne bukke«, ki govorijo o strahotah komunistične prakse v njeni najnovjši »pokulturanji« izvedbi, naj bi olajšale to spoznanje tudi drugim, poidecem in narodom, ki morda še živijo v utvarah in verujejo v njegovo »počlovečenje«.

Apeninsko goravje

Pokrajinski značaj srednje Italije, za katero vlada sprito sedanjih bojev na italijanskem boljši splošno zanimanje, določa gorski sistem Apeninov. Od G. novske zaliva se vlečejo proti Jadranskemu morju valoviti hribovi in dosežejo svoj najvišji vrh v Gran Sasso, ki se dviga 2.915 m nad morjem. Potem to goravje zopet uplaha, se obkne v zapadno smer ter se konča na kalabrijskih tleh.

V širini je Apeninsko goravje neenakomerno. Na nekaterih mestih meri v širino komaj 30 km. drugod zopet 150 km. Celokupna dolžina Apeninov je 1.400 km. To je prav za prav enkoliko skrivljen lok gora ob Tirenskem morju. Na notranji strani ima »č« vulkanskih tvorb, ob katerih predstavlja živo ognjeniško silo samo še Vezuvi. Zaradi potresov in prelomov v plasteh ima zapadna stran goravja mestoma zelo strm pade: dočim je na jadranski strani hribovje položnejše. Gorske višine pa nimajo razdrapane ostrine, marveč kažejo narhalo

Bodimo trezni!

Vsak trezen slovenski človek si je danes že na jasnem glede izida vojne in glede bodočnosti slovenskega naroda. Ne da se kratko reči, da je nesmiselno, ako ga ti dve vprašanji toliko zapostavi, in ako iz zrelosti teh problemov gleda na vsa dogajanja okoli sebe. Saj danes ves svet misli na vojno, na njen konec in na bodočnost. Kamorkoli se ozremo, povsod reže ta vprašanja neresena in za navadnega človeka neresljiva. Znanosti izvira baš iz tega vsa živna razdraženost našega človeka, ki se ne znajde v množici vprašanj, nanizanih okoli istih problemov.

Kako se naj ravnamo? Ali naj postanemo brezbržni, ali nepremišljeni in se naj damo zavesti k obupnim podvigom, ali pa naj ravnamo kakor moder gospodar v težkem položaju? Pameten mož ne bo postal brezbržni in malomaren, kadar zaide v nesrečo. Še bolj krivo pa bi ravnal, kdor bi svojo nesrečo stopnjeval z nepremišljenimi čini, ki prinašajo le škodo, pogoršajo stanje in povzročajo gorje ne le posamezniku temveč vsemu narodnemu občestvu. Moder gospodar je preudaren, temeljit, skrben, dosleden ter sebi zvest. To je nauk, ki ga moramo danes dati tudi slovenskemu človeku. Nihče naj se ne da zavesti od zle in krive propagande, da ne bo trošil svojih sil za podvige, ki ne prinašajo nikomur pravega haska, naj oslanja svoje poglede le na solidno osnovo, naj ne zanemara svojih pravih dolžnosti, naj se ne izneveri prošlosti in naj ohrani zvestobo svojemu narodu, svojemu domu in končno bistvu slovenske stvari.

Našemu razumniku pa moramo dati še poseben nauk: Naj bo kritičen, stvaren, trezen in preudaren v vsakem oziru, zlasti z živci. Ob množici in šumu vesti, ki jih raznašajo v svet po ulici in potdolin, naj loči zrnje od plev, resnico od tendencioznih laži, veliko od prillikega, važno od čenč. Naj ne izgublja časa z razglabljanjem stvari, ki so daleč od njegovega interesnega kroga. Zakaj naj se bavimo s stvarmi, ki se ne tičejo nas? Ne delajmo velike politike in zlasti ne računov brez stvarne podlage. In naši razstvari, ne morejo imeti stvarne podlage, čuni, v kolikor se nanašajo na velike stvari, ne morejo imeti stvarne podlage: saj danes ne poznamo resničnega stanja in nimamo trdnih osnov za pravilne zaključke. Koliko je neresnega uganjanja in neologičnega sklepanja! Mnogi uživajo in se zde važni s svojimi prorokovanji. Eden ve, kdaj bo vojna konec, drugi pozna točno izid vojne, tretji ve celo vse podrobnosti postopka, ko bo nastalo novo stanje in še drugega več. Razumljivo je, da smo danes željni utefe, in da radi čujemo kako ugodno veste. To še ni nesreča. Škodljivo pa je, ako na osnovi praznih govorij postajamo lahkomišelniki, brezbržni ali pa malodušni. Zlasti se varujmo malodušja.

Današnja doba zahteva krepih živcev. Zato moramo z njimi skrbno ravnati. V medsebojnem odnosu naj bi ljudje to upoštevali in se izogibali vsemu, kar kvari ali draži živce. Za to je treba mnogo trdnosti. Svoje razpoloženja ne smemo uravnavati po trenutnih izgledih na uresničenje naših želja, marveč moramo z njim tako gospodariti, da nam ostane dobra volja in vedrost tudi v težkih časih, ko je najbolj potrebna. Zavedajmo se, da v resnih časih ne moremo ohraniti potrebne odpornosti brez optimizma in višjega poleta. Človek je potreben razvedrila vsaj skromnega razvedrila, ki učinkuje kakor narkoza, lajšajoča bolečine in skrb. Da nam duh in volja ne opešata, si moramo vzajemno pomagati. Dobra, duhovita beseda včasih zadostuje, da se nam duša zasmee, vedra osebnost, da ne govorim o posebnih simpatijah, pa lahko ustvari čudeže.

Čutiti se moramo usodno povezani, biti moramo solidarni, drug drugemu v pomoč in vedno pripravljeni za žrtev v prid našim skupnim zadevam. Danes je doba altruizma, kar pa ne znači, da se moramo zanašati na druge. Saj je razumljivo, da je v nesreči vsak sebi najbližji in, da je vsakdo dolžan skrbeti za svoje in zase.

In kako naj gledamo na svetovne dogodke? Ali naj bomo brezbržni in brez zanimanja za velika dogajanja, od katerih pričakujemo novo lenšo bodočnost? Ne, danes ne more nihče živeti brez zanimanja za to, kar se dogaja okoli njega, saj se vse tiče tudi njega. Tudi bolj oddaljene stvari moramo z zanimanjem nasledovati, vendar z zavestjo, da ne moremo posegati v tok dogodkov ter usmerjati njihov razvoj. Danes vemo, da niti usode svojega naroda nimamo v rokah in jo lahko kvečjem zapravimo, ako ne postopamo trezno in stvarno kakor nam narekujejo prilike. Zato moramo biti gospodarni v vsakem oziru, skrbni in pazljivi, da narod v bistvenih stvareh ne bo trpel škode, složni in enotni, da bomo lahko s svojo požrtvovalnostjo obranili koristi svojega naroda. Tega nam nihče ne bo štel v zlo, marveč bomo deležni razumevanja in podpore povsod, kjer se o naših stvareh odločuje.

bovih gorovja ob Tirenskem in Jadranskem morju je nastalo več močno obljudenih mest, dočim so v višinskih predelih samo vaške naselbine. Navzile težavam, ki ga nudi to ozemlje, lahko rečemo, da je italijansko prometno omrežje dobro razvito. Posebno v zgornji Italiji je zelo mnogo cest, ki imajo dobre zveze in priključke na vse strani. Ko so gradili te ceste na gorskem ozemlju, so se morali zaveda delavci boriti z nešteti težavami, toda ovire so bile uspešno premagane. Italijansko železniško omrežje se steka v skupno vozlišče pri Bologni ter se od tam zopet razcepi proti Florenci, Rimu in Neaplju. Ligursko prometno omrežje drži iz Genova preko Pise v Grosseto, Orbetello ter preko Civitavecchie v Rim in od tam dalje v Kalabrijo. Ob jadranski obali pa drži prometna žila iz Bologne skozi obrežna mesta Rimini, Pesaro, Ancona, Pescara, Vasto, Termoli, od tam dalje pa v Bari in Brindisi ter se konča v Tarentskem zalivu.

Ali pregledujete orodje za hišno zaščito? Kramp, sekira, lopata, ki izpadajo iz ročice so le malenkost več vredni kot nič. — Zato hišni starešine, pa tudi sami stanovalci pazite na orodje in še danes preglejte v kakšnem stanju je in kje se nahaja.

Amerika brez krinke: Židovsko-plutokratski kapitalisti — glavni in največji vojni hujskači Njihov cilj je spraviti Evropo pod krinko „demokracije“ ter s pomočjo boljševizma pod svojo oblast, da bi lahko evropske narode zaslužili in jih neovira no izžemali

Največja ameriška premoženja so last posameznih ameriških plutokratskih družin. Posebno odlično in vodilno vlogo igra med njimi stara družina Morganov, katero primerjajo nekateri ameriški pisatelji, ki se trudijo najti vzporednosti med Evropo in Zedinjenimi državami, s francoskimi Bourboni. To pa zato, ker se je prav tako počasi, ali tem bolj sigurno in brezobzirno priklopala do svoje moči, potem ko je brezdušno zlomila odpor vseh nevarnih tekmecev, ali pa jih uvrstila med svoje pomočnike in sodelavce. Prav tako primerjajo Rockefellerje s Habsburži in Du Ponte z ruskimi Romanovi. Evropske dinastije so si delile med seboj evropsko celino po ozemljih in podrejenih jim narodih. Ameriške nekonane plutokratske familije pa si dele Zedinjene države in svet ne po ozemljih, nego po industrijskih skupinah in gospodarskih interesih področjih. Sprva seveda se ni bilo pri teh delitvah nobenega v naprej premišljenega in izdelanega sestava.

Morganova družina se je posvetila prvenstveno bančništvu. Po desetletjih težkih bojev se ji je končno posrečilo osredotočiti v svojih rokah 51 vodilnih ameriških denarnih zavodov. Pri tem pa so si Morganovi zavarovali samo večino v vodstvu in delniškem kapitalu teh zavodov. Ostalih 40 do 45 odstotkov so mirne duše prepustili raznim manjšim plutokratskim familijam, preko katerih sega njihov vpliv še vse bolj globoko in široko v razvoj ameriškega gospodarskega življenja, kakor si sicer predstavlja svetovna javnost. Morganovi sploh malo zaupajo svojim lastnim podjetjem, v katere ima sicer povprečna lahkoverna ameriška javnost največje zaupanje. Namesto da bi nalagali svoje milijarde v delnice lastnih podjetij, jih raje plasirajo že od pamtikeva v tuje vrednostne papirje. Posebno nagajanje imajo do angleških državnih in zasebnih papirjev. Na ta način so že desetletja v najbolj tesnih zvezah z londonskimi finančniki in državniki, s katerimi so izvršili marsikateri dobičkonosni posel. Zaradi tega so bili Morganovi v prvi vrsti v sedanji drugi svetovni vojni glavni in najbolj neumorni vojni hujskači in spletkarji, ki so s silo potisnili Zedinjene države v vojno proti Nemčiji, akoravno so se predobro za-

vedali, da je ravno nemški narod gotovo med poslednjimi, ki ogroža ameriško ljudstvo in napredek Zedinjenih držav. O vseh teh spletkah Morganovcev so v ameriški javnosti po prvi svetovni vojni več kakor dovolj razpravljali. Vrhile so se tudi parlamentarne in senatske preiskave. Zaslišani je bil celo tudi vrhovni glavar Morganovcev J. P. Morgan, ki je prostodušno priznal svojo krivdo. Vse te preiskave in razprave pa so se končale, kakor je bilo sicer že v naprej pričakovati, brez slehernega zaključnega uspeha. Ostalo je vse lepo pri starem. Morganovci so spletkarili naprej, neumorno pripravljali drugo svetovno vojno in bogato služili.

Po vseh takih preiskavah je bilo največ, kar se je zgodilo, da so ustavili za nekaj mesecev poslovanje enega ali drugega podjetja iz mamutskega Morganovega koncerna. In še to samo na videz. Bilo je to samo pesek v oči ameriški javnosti, ki mora mirno gledati, kako nadzoruje koncern Morganovcev stotine in stotine ameriških gospodarskih podjetij, katerih premoženje je presegalo že leta 1939 nad 50 milijard dolarjev. Pod nadzorstvom Morganovega koncerna je 35 največjih ameriških bank, 10 največjih zavarovalnic, 35 železniških in paroplovnih družb ter na stotine večjih in manjših industrijskih podjetij. Samo železniške družbe, ki so pod kontrolo Morganovcev, imajo nad 150.000 ameriških milj železniških prog. Posredno stoji pod nadzorstvom Morganovega koncerna še cela vrsta drugih podjetij, katerih premoženje cenijo na 30 milijard dolarjev. Tako nadzorujejo Morganovi plutokratski oligarhi 80 milijard ameriškega premoženja, to je nad četrtino premoženja vseh ameriških gospodarskih podjetij. Med pod posrednim nadzorstvom stoječinna podjetja so predvsem ona, ki pripadajo familiji Mellonov, ki imajo v rokah 25 bank in zavarovalnic ter 40 veleindustrijskih podjetij s premoženjem, vrednim nad 15 milijard dolarjev.

Pod posrednim Morganovim nadzorstvom je tudi ena največjih, navidezno samostojnih ameriških velebank »National City«. Njena posebnost je, da ima široko sveta razprazeno mrežo svojih 75 podružnic, do čim imajo ostale ameriške banke izven

ozemlja Zedinjenih držav največ do pet podružnic. Zaradi tega ima »National City bank« odločilen vpliv na ameriško izvozno in uvozno trgovino ter veliko besedo v ameriškem zunanjem ministertvu, kjer se de že itak na vseh odločitvah mestnih verni oprede plutokratskih oligarhov.

Posebno poglavje zase predstavlja nadzorstvo Morganove družine nad mamutskim koncernom »American Telephone and Telegraph Company«, katerega premoženje presega skupno javno premoženje 21 držav severnoameriške federacije, odnosno premoženje 8000 povprečnih ameriških delniških družb.

Zanimivo je, da je družina J. P. Morganov danes najbolj vneto zagovornica čim tesnejših stikov s Sovjetsko zvezo in da je ameriški poslanik v Moskvi že dolga leta poslovno zvezan z njo. Njoni agenti napenajo že danes vse sile, da bi izbili v Sovjetski zvezi za ameriško industrijo čim večja naročila ne samo vojnega materiala, nego tudi za obnovo sovjetskega ozemlja po končani vojni. In kakor pravijo neutrlni poznavalci prilik v Moskvi, uživa ameriški poslanik posebno naklonjenost sovjetskih vlastodržcev. Ti se danes klanjajo ameriškim plutokratskim oligarhom tako vneto, kakor je napovedoval takratni komunistični poslanec pred 23 leti v prvem narodnem predstavništvu takratni minister notranjih del Milorad Drasković, ko so divjali zaradi »Obznanje in poveličevali sovjetski režim kot nosilca brezkompromisne borbe proti kapitalistični oligarhiji.

Že iz povedanega se jasno vidi, kje so pravi krivci sedanje vojne in kakšen je njihov cilj. Ne osvoboditev, nego baš nasprotno, zaslužanje evropskih narodov plutokratsko-židovskim kapitalizmom, to je pravi in resnični namen sedanje vojne. Zato se Evropa hodi ne samo proti boljševizmu, nego z enako odločitvijo tudi proti »zapadnim demokracijam«. ki v resnici niso nič drugega kakor trojanski konj židovsko-plutokratskih angloameriških velekapitalistov, ki so se zvezali celo z boljševiki, samo da bi dosegli svoj cilj: podjarmiti Evropo in napraviti iz nje svojo kolonijo, ki bi jo lahko po mili volji ropali, evropske narode pa napravili za brezpravne sužnje židovskega kapitalizma.

Naš knjižni trg v zadnjem desetletju V desetih letih je slovensko ljudstvo nad 3,5 milijona knjig

Po številu izdanih knjig kljub naši malostevilstvi so nas Slovenci drugi veliki narod, če prejšnje čase prištejemo med najbolj kulturne narode. Mali narodi res lahko predvsem upravičijo svoj obstoj in polje svoje življenjske sile s kulturnim delom. Reči smemo vsaj, da v tem pogledu nismo zadnji v Evropi. De dolga desetletja pri nas slijajo posamezne knjižne družbe, ki zalagajo knjižni trg s primernim čitvom za ljudstvo in ki so storile izredno mnogo, da se je raven ljudske prosvete pri nas dvignila na lepo višino. Pri nas deluje sorazmerno mnogo založb, kar v nekem pogledu sicer ni zadovoljivo, ker se sile preveč cepijo. Velikih založb, kakršne imajo večji narodi, pri nas ni, a nedvomno bi jo glede na številne izdaje in sorazmerno visoke naklade knjig tudi lahko imeli. Prejšnje čase pri nas pisatelji ali pesniki ni mogel tako lahko najti založbe za svoje delo, zato je izšlo mnogo knjig tudi v samozaložbah. V naslednji statistiki, ki nam nudi sliko našega knjižnega trga v zadnjem desetletju, niso upoštevana dela, ki so izšla v samozaložbi. Razen tega niso uvrščene še številne manjše in priložnostne založbe. Kljub temu statistika, ki so jo sestavili v mestnem statističnem uradu, nudi dragocene podatke o ocenjevalcu naših kulturnih razmer; upoštevati je treba tudi, da je novost pri nas, kajti doslej nismo imeli še podobnega pregleda za naš knjižni trg.

Število knjig, ki so jih izdale posamezne založbe v zadnjem desetletju, seveda ne more pokazati, katera založba je pomembnejša po svojem delovanju sploh, odkar deluje. Če bi upoštevati število knjig in dobo poslovanja Mohorjeve družbe — ne le v zadnjem desetletju — bi ji nedvomno morali priznati prvenstvo. Razumljivo je, da so nekatere pomembne in starejše založbe v zadnjem desetletju izdale manj knjig kakor nekatere druge mlajše, ki sicer po dobi svojega delovanja še ne dosegajo starih založb.

V desetletju 1933—1943 (do konca leta 1943) je bilo izdanih pri 19 naših založbah skupaj 866 knjig, med njimi 614 izvirnih in 252 prevodov. Leposlovnih knjig je izšlo 327, znanstvenih 127, gospodarskih 18, mladinskih 125, učbenikov 167 in drugih del 102. Skupna naklada je znašala 3.505.220 izvodov. Kdor pozna vsaj nekoliko razmere na knjižnem trgu pri drugih narodih, bo priznal, da so nam te številke v čast.

Na prvem mestu po številu izdanih knjig je Ljudska knjigarna: izdala je 214 knjig, in sicer 172 izvirnih del in 42 prevodov. Leposlovnih del je sorazmerno malo: 29, medtem ko je znanstvenih 52. Del gospodarske stroke je Ljudska knjigarna izdala 5, mladinskih knjig 23, učbenikov 52 in ostalih del 53. Po nakladi izdanih knjig je bila Ljudska knjigarna na drugem mestu: naklada je znašala 685.600 izvodov. Po nakladi je bila na prvem mestu »Slovenčeva« knjižnica: 712.000 izvodov. Ta založba je izdala skupaj 75 knjig, in sicer 21 izvirnih in 54 prevodov. Večina del je bila leposlovnih: 67, ostala so bila po večini mladinska. Visoko naklado so dosegle tudi knjige Mladinske matice: 500.000 izvodov. Izdala je skupaj 47 knjig, 46 izvirnih del in le

en prevod. Vse knjige so bile mladinske. Po nakladi sledi tej založbi precej tesno Učiteljska tiskarna: založila je 50 knjig v nakladi 110.225 izvodov. Vse njene knjige so izvirne. Po strokah so bile 4 znanstvene, 10 mladinskih, 26 učbenikov in 10 drugih. Večjo naklado kakor knjige Učiteljske tiskarne so dosegle knjige Mohorjeve družbe: 157.700. Izdanih je bilo 18 knjig, 16 izvirnih del in dva prevoda. Leposlovnih del je bilo 8, znanstvena ena, mladinski 2 in drugih 7.

Dobro se je kmalu uveljavila Akademsko založba, ki je izdala skupno 38 knjig v nakladi 97.400 izvodov. Izvirnih del je bilo 33, prevodov pa 5. Znanstvenih del je bilo 17, leposlovnih tudi 17 in drugih 4.

»Dobra knjiga« je ena naših najmlajših založb, čendar je do konca lanskega leta izdala že 13 leposlovnih knjig v nakladi 54.000. Vsa dela, razen dveh, so bila prevodna.

»Belo modra knjižnica« je izdala skupaj 30 samih izvirnih del v nakladi 70.455 izvodov; leposlovnih del je bilo 7, znanstvenih 2, gospodarsko eno in drugih 13.

Lepo naklado so dosegle knjige založbe »Hram«: 100.500 izvodov. Izdanih je bilo 51 knjig, in sicer 11 izvirnih in 40 prevodov. Leposlovnih del je bilo 46, znanstvena 4 in eno drugo.

»Modra ptica« je založila 38 knjig, in sicer 5 izvirnih in 33 prevodov. Leposlovnih del je bilo 30, znanstvenih 5, mladinska 2 in eno drugo. Naklada je znašala 17.100 izvodov.

»Nova založba« je založila 26 samih izvirnih del v skupni nakladi 36.400 izvodov. Leposlovnih del je bilo 19, znanstvenih 4 in 2 mladinski.

»Slovenska matica« je založila 30 knjig v nakladi 107.010 izvodov. Izvirnih del je izšlo 18 in 12 prevodov. Izvirna dela so bila leposlovna. Znanstvenih del je izšlo 9.

»Vodnikova družba« zalaga samo izvirna dela. Založila je 27 knjig v nakladi 70.000 izvodov. Leposlovnih del je bilo 23, znanstveni 2 in eno gospodarsko in mladinsko.

Sorazmerno mnogo knjig je izdala »Tiskovna zadruga«: 45. Naklada je znašala 59.770 izvodov. Izvirnih del je bilo 25, prevodov pa 20. Leposlovnih del je izšlo 17, znanstvenih 9 in 13 mladinskih.

Tiskarna Merkur je izdala 33 knjig v nakladi 72.800 izvodov; 24 del je bilo izvirnih, 9 pa prevodov. Leposlovnih del je izšlo 11, znanstvenih 9, mladinskih 11, gospodarsko pa eno.

Na tretjem mestu po nakladi knjig je »Pokrajinska šolska založba«, ki pa izdaja seveda predvsem šolske knjige. Izdala je 97 izvirnih del v nakladi 492.000 izvodov. Med temi knjigami je bilo 86 učbenikov.

Omeniti je treba še založbo »Kleinmayr & Bamberger«, ki je izdala 5 izvirnih del v nakladi 15.000, in sicer eno znanstveno delo, 2 učbenika in 2 drugi knjigi.

Kakor rečeno, niso upoštevani v tej statistiki samozaložniki in nekatere založbe, ki niso dale podatkov statističnemu uradu, vendar je v glavnem obsežen ves knjižni trg v zadnjem desetletju.

Kako je naraščalo prebivalstvo Ljubljane še pred 70. leti je bila Ljubljana po številu prebivalcev večja od Zagreba — Nagel razvoj po prvi svetovni vojni

Ljubljana je dolgo ostala manjše pokrajinsko mesto. Celotno do konca prve svetovne vojne ni mogel nihče pričakovati, da se bo razvila v večje mesto. Mnoga predmetja še niso bila povsem vrščena v mestni organizem, ni se pa tudi razvijalo staro mestno jedro. Doba industrializacije, ki pomeni v splošnem dobo naglega razvoja mest, ni posebno vplivala na Ljubljano. Naše mesto pač ni bilo nikdar industrijsko v pravem pomenu besede. Značilno za Ljubljano je, da se je po svetovni vojni naglo razvijala ne toliko zaradi industrializacije kakor kot upravno središče. Industrijska podjetja so celo čedalje bolj zapuščala Ljubljano. V glavnem pa gre razvoj Ljubljane po svetovni vojni na račun priključitve okoliških krajev. Okoliške vasi in predmestja so se razvijala mnogo hitreje kakor mesto samo, dokler niso bila priključena mestu. To je delno posledica dejstva, da so bila davčna bremenja v okoliških občinah mnogo manjša kakor v mestu, kar je spodbujalo razvoj občin in nekoliko tudi industrije; v okolici so pa naglo rasle tudi delavske hiše, delavci, ki so našli službo v mestu ali v svojem kraju.

Če proučimo številke o prirastku ljubljanskega prebivalstva v zadnjih desetletjih, spredvidno, da se prebivalstvo v zadnjih desetletjih ne razmnožuje tako zelo kakor se zdi na prvi pogled spričo sicer očitnega napredka mesta. Prirastek prebivalstva v odstotkih je sorazmerno nizek. Da je pa število prebivalstva v primeri z dobo pred prvo svetovno vojno tako naraslo, je treba pripisovati v glavnem le priključitvi okoliških občin 1. 1935.

Primerjanje podatkov o gibanju števila prebivalstva v nekaterih bližnjih mestih z ljubljanskimi podatki nam pokaže nekatere značilne poteze o razvoju Ljubljane. Poučen je primer Zagreba in Maribora. Zagreb je imel že zgodaj nekatere pomembne pogoje za svoj razvoj kot cerkevno in upravno središče. L. 1776. je Zagreb postal sedež vlade, kraljevskega veča. Kljub temu je bil razvoj mesta do druge polovice 19. stoletja precej počasen in enakomeren. Naibž Zagreb prav tako ni mogel dotle hitreje rasti iz istega razloga kakor Ljubljana: industrializacija je začela vplivati šele pozneje.

Zanimivo je, da je imel Zagreb v dobi 1788—1869 celo manj prebivalcev kakor Ljubljana, z izjemo časa pred tretjo francosko zasedbo naših krajev, ko se je število ljubljanskega prebivalstva znizalo. L. 1788 je štel Zagreb 7000 prebivalcev ali nad 3000 manj kakor Ljubljana. Do l. 1809. je število zagrebškega prebivalstva naraslo na 11.000. To se pravi, da sta bila tedaj Ljubljana in Zagreb po številu prebivalstva približno enako velika.

V naslednjih dveh desetletjih, v letih od 1809.—1831., Zagreb ne izkazuje skoraj nobenega napredka po številu prebivalstva. Prirastek prebivalstva znaša samo 382 prebivalcev. To se pravi, da je Zagreb tedaj zastajal za Ljubljano, kajti ljubljansko prebivalstvo se je pomnožilo v dobi 1817—1831. za 6322%, tako da je bilo l. 1831. v Ljubljani 4762 prebivalcev več

kakor v Zagrebu. Zagreb je pa zastajal za Ljubljano po številu prebivalstva tudi sredi prejšnjega stoletja, kajti l. 1851. je štel 14.258 prebivalcev. Ljubljana je imela tedaj 17.256 prebivalcev. Tudi l. 1889. je Ljubljana po številu prebivalcev pred Zagrebom. Tedaj je imela 22.593 prebivalcev, Zagreb pa samo 19.837 ali 2756 manj.

Poslej, po letu 1889., začne Ljubljana zastajati za Zagrebom, ki jo je zelo presegel zlasti po prvi svetovni vojni. L. 1880. je Zagreb štel že 30.000 prebivalcev, Ljubljana pa 26.384. Čeprav se je Ljubljana po letu 1880. glede na število prebivalcev tudi naglo razvijala, kakor dotlej še ne, vendar se ni mogla kosati z Zagrebom. L. 1890. je Zagreb dosegel že število 40.268 prebivalcev, kar pomeni 34,23% prirastka. Ljubljana je leta 1894. štel 30.505 prebivalcev. Še večji prirastek prebivalstva izkazuje Zagreb v desetletju 1890—1900. Leta 1900. je štel Zagreb 61.002 prebivalca, kar pomeni 51,49% prirastka v desetletju. Ljubljana je pa imela tedaj 36.417 prebivalcev. Razlika med številom ljubljanskega in zagrebškega prebivalstva je tako čedalje večja. Tako je štel Zagreb leta 1910. že 79.038 prebivalcev (prirast v desetletju 29,57%), Ljubljana pa 46.630. Prirastek ljubljanskega prebivalstva je znašal 27,62%. Ob prvem štetju po svetovni vojni, leta 1921., je bil Zagreb že vlemesto, saj je imel že nad 100.000 prebivalcev, namreč 108.674. Prirastek prebivalstva v desetletju je znašal 37,5%. Izreden napredek pa izkazuje Zagreb v desetletju 1921—1931. V primeri s tem napredkom je ljubljanski razvoj po prvi svetovni vojni skoraj brez pomena. Zagreb je štel 1931. leta 185.581 prebivalcev, kar pomeni, da se je prebivalstvo v enem samem desetletju pomnožilo za 70,77%. Td. da Ljubljana ni stela niti tretjine toliko prebivalcev: število njenega prebivalstva je tedaj znašalo samo 59.765, prirastek prebivalstva v desetletju pa 12,14%.

Podoben je tudi v razvoju Maribora z razvojem Ljubljane do druge polovice prejšnjega stoletja. Upoštevati pa moramo seveda, da je bil Maribor še v začetku prejšnjega stoletja mnogo manjše mesto kakor Ljubljana. Tako je štel leta 1820. (brez predmestij) 2188 prebivalcev, medtem ko jih je imela Ljubljana 1817. leta 9885. Leta 1846. je štel Maribor še vedno, čeprav je vsteto tudi prebivalstvo predmestij, le 3424 prebivalcev. Razen tega je treba upoštevati, da je bilo med tem prebivalstvom 1224 začasnih prisotnih tujcev, ki so bili zaposleni pri železniških delih. Sredi prejšnjega stoletja je bilo ozemlje Maribora razširjeno, tako da je mesto štel 1851. leta 6706 prebivalcev. Do leta 1858. se je prebivalstvo pomnožilo na 7572 prebivalcev.

Te številke kažejo, da je bil razvoj Maribora v posameznih dobah zelo podoben razvoju Ljubljane. Toda pogoji za razvoj Maribora v zadnjih desetletjih so bili v marsikateri različni od pogojev Ljubljane. Maribor se je predvsem razvijal zaradi industrializacije, Ljubljana pa je rasla kot upravno središče. Zato je bil razvoj Maribora v gospodarskem pogledu bolj zdrav,

Emanuel Josin:

Šole, šolniki in šolarji v stari Ljubljani

I. Deška vladica v stari gornziji na Vodnikovem trgu

V tistih časih so bili ljudje skromni in niso zahtevali tako dragih daril, kakor dandanes, ko pričakuje vsak birmanec zlato uro poleg drugih daril. K birmi se mora peljati dandanes s kočijo ali avtom: sploh gre sedaj po večini vsak k birmi z mislijo, kaj bo dobil in tudi starši zbirajo botre večinoma pri dobrih situiranih ljudeh, češ da bo otrok dobil čim več daril. Meni je ostala birma v prav lepem spominu. Z botrom Josipom Maierjem sva sklenila iskreno prijateljstvo, ki je trajalo do njegove smrti. Blagi mož je umrl leta 1941 v visoki starosti, star 87 let. Njegovega pogreba se je udeležilo veliko ljudi, posebno učiteljev in njegovih prijateljev. Pevci Glasbene Matice so mu zapeli v slovo tri žalostinke, ker je bil takoj od začetka ustanovitve Matice nekaj časa tudi učitelj za glasovir in petje.

V binkoštnih praznikih je bilo v Ljubljani pred 70. in tudi še pred 60. leti prav živahno. Knezoškof Jernej Vidmar, rojen v Kranju, je hodil birmovat izven Ljubljane samo v zelo oddaljene kraje, okoličani pa so morali priti k birmi v Ljubljano. Pripeljali so se kmetje z birmanci na kolesjih in se ustavili pri kaki gostilni, katere so bile takrat vse polne. Na celem trgu pred stolno cerkvijo prav do Robbovega vodnjaka so postavili kramarji velike stojnice, ter tamkaj prodajali razno robo, tako: birmске svilene trakove, razne robce, šalskorje, lect, pa tudi pečene štruklje, »zlate« ure, igračke, orglice za fante, punčke za dekleta itd. Vsega je bilo v izobilju naprodaj. Vsak birmanec je dobil običajno culo, polno lecta in drugih dobrot, ki jo je težko nosil s seboj, pa kljub temu je veselo »muzicalno« na orglice, ko se je vračal domov. Kmečki otroci iz okolice so bili pri birmi navadno v nedeljo dopoldne, v nedeljo popoldne pa mestni otroci, v ponedeljek dopoldne pa se je udeležila birmo navadno le »ljubljska nobles«. — O binkoštnih praznikih je prišlo mnogo tujcev iz Avstrije, Nemčije, Madžarske in Hrvaške, ki so se v nedeljo popoldne ustavili v Ljubljani, kjer so tudi prenočili. Vsi hoteli so bili polni in veliko izletnikov je stanovalo tudi po privatnih stanovanjih. Zvečer je koncertirala vojaška godba na vrtu ljubljanske kazine. Drugi dan, v ponedeljek, pa so se tuji in z njimi tudi mnogo ljubljancov, odpeljali po železnici v Postojno, da so si ogledali znamenito Postojnsko jamo, ki je bila o Binkoštih odprta ter razsvetljena; gorele pa so v jami pred 70 leti še sveče, zaradi česar so bili kapički precej okajeni. Električna razsvetljava se je deloma napravila šele leta 1884.

Izleti na Rožnik

Deška vladica je priredila vsako leto meseca maja izlet na Zgornji Rožnik. Vsaki razred je dobil svojo zastavo; dve zastavi sta bili belo-modri, dve pa belo-rdeči. Najprvo je bila na Rožniku sv. maša, katero je daroval katechet, ministrirala pa sta vedno dva učiteljska in civilni obleki in ne v obleki, kakor jo imajo navadno ministranti.

Po maši smo šli v gostilno k Persinu. Gostilničar, močan in prav prijazen mož z lepo čepico na glavi, je najprvo pozdravil učitelje ter jim ponudil roko. To navado je imel tudi pri mestnih gostih, ko so prišli od nedeljah popoldne na belo kavo, kar priznaje in na dobro pijačo, katere je imel vedno v izobilju

na razpogo. Zajtrk, ki nam ga je pripravil za naš izlet, je bil prav dober; dobili smo dobro belo kavo in dve žemlji. V zadregi na smo bili, ker smo dobili kavo v kozareh, napolnjenih do roba in nismo mogli nadrobiti kruha v kavo. Iz zadreg pa nas je prav sramensko rešil duhovnik Lesjak, ki je bil profesor na učiteljski. »Najprvo odprite malo kave, potem pa šele nadrobite kruh v njoo,« je dejal prijazni mož otrokom. Nasvet je bil imeniten in ubogali smo Lesjaka.

Po zajtrku so se nekateri manjši otroci igrali, večji otroci so deklarirali, nekateri pa peli nemške in slovenske pesmi. Pri petju se je odlokal Dečman, kar sem že omenil v »Jutru«. Prav lepo pa je pel Peterlin, sin mokrjarja m hišnega posestnika iz Zgornje Šiške. Peterlin je pel solo v pesmi »Wer will unter die Soldaten, der muss haben ein Gewehr«. Ob priliki šolskih izletov je prišlo na Rožnik vedno tudi nekaj staršev šolskih otrok. Tako sem videl erkrat Janeza Bleiweisa in njegovo majhno čenko, ki sta sedela pri kozarcu mleka ter prav zadovoljno gledala na svojega vnučka Jankota.

Minister na inspekciji

Leta 1874. je bilo dograjeno veliko in lepo realno šolsko poslopje v Vegovi ulici z izdatno pomočjo Kranjske hranilnice. Pri otvoritvi šolskih prostorov in v zidanju temeljnega kamna je bil navzoč naučni minister, plemeniti Stremayer, ki se je pripeljal z Dunaja v Ljubljano. Minister je pri tej priliki obiskal tudi razne šole, med drugimi tudi deško vladico. Spominjam se prav dobro tega obiska. Minister je stopil v šolsko sobo četrtega razreda, za njim deželni šolski nadzornik Rajmund Pirker in direktor Blaž Hrovath. Zadržala dva sta bila v praznični črni obleki z belimi ročnicami, v rokah pa sta imela cilindre. Minister je šel naravnost k učitelju Ivanu Tomšiču, ter ga vprašal, koliko otrok je v razredu ter katere narodnosti so. Učitelj mu pove, da so otroci večinoma Slovenci. »Ali razumejo otroci tudi nemško« vpraša minister. »Da, ekselencija, vsi razumejo tudi nemško«, odgovorijo učitelji. Minister je takoj v prvi klopi sedela dva učenca odgovoril, in sicer Kopača in J. Hauptmanna ter stavil obema razna vprašanja, na katera sta oba prav dobro odgovarjala v nemškem jeziku. Nato vpraša minister učitelja, ali sta obadva učenca Nemca, ker tako lepo odgovarjata. »Ne, ekselencija, obadva sta trda Slovenci«, odgovorijo učitelji. Deželni šolski nadzornik je razlagal, kako se poučuje v ljubljanskih šolah najprvo slovensko, potem pa polagoma nemško. Slovenci so nadarjeni ter se kaj hitro nauče nemščine. Prav zadovoljen je zapustil minister s svojim spremljivcem šolsko sobo.

Na pogrebi

Vadniški otroci so se udeležili tudi pogrebov zaslužnih mož. V drugem razredu sem bil pri pogrebu Gašperja Maškega, ki je bil pokopan meseca maja 1873. Gašper Mašek, skladatelj in učitelj glasbe, je bil rojen leta 1794. v Pragi, umrl pa je v Ljubljani leta 1873. Gašper Mašek je prišel v Ljubljano l. 1820.; bil je kapelnik stanovskega gledališča ter glasbeni učitelj na državni glasbeni šoli. Kompoziral je slovenske in nemške pesmi ter tudi nekaj nemških oper in operet in cerkvene pesmi. Uglasbil je tudi Kossega pesen »Kdo je mare«. Kot glasbeni učitelj je bil upokojen leta 1854. z majhno pokojnino letnih

225 gld. Gašper Mašek je imel sina Kamila Maška, ki je bil rojen v Ljubljani leta 1831.; bil je tudi glasbenik in kompozit. Zložil je veliko nemških in slovenskih pesmi in je postal po upokojitvi očeta učitelj na glasbeni državni šoli leta 1854. Kompoziral je cerkvene in posvetne pesmi ter jih priročil med drugimi: v »Slov. Gerlic« »Bleško jezero« in »Strunama«. Kamilo Mašek je bil bolehen in je umrl l. 1859. v Stajncu na Stajerskem na jetiki.

Meseca marca 1874 je umrl Aleksander grof Aueršperg, ki je bil deželni predsednik 1873. 1874. Tudi tega pogreba so se udeležili vsi vadniški učenci; jaz sem bil takrat v tretjem razredu. Pokojnik je ležal na mrtvaškem odru v veliki reprezentančni dvorani v prvem nadstropju »Montovža«. Pogreb je bil pompoznen, na javnih hišah so visle črne zastave, po ulicah pa so gorele plinske svetilke.

Meseca januarja 1875 je umrl dr. Erbin Henrik Coste, bivši ljubljanski župan. Šolski otroci se tega pogreba niso udeležili, pač pa dijaki srednjih šol. Bil sem t krat učenec četrtega razreda. Ker je bilo po cestah in trgih mnogo ljudi, sem šel na stopnice francišanske cerkve ter gledal ta pogreb. Bile so razne deputacije in družva s svojimi zastavami in venci, vojaška godba je igrala žalostinke, krsto so nosili župani iz ljubljanske okolice. Duhovni kondukt je vodil stolni prost dr. J. Pogacar. Nastopal je že mrak, ko so položili truplo pokojnika v grob na pokopališču pri Sv. Krištofu.

Satyrus:

Piskulo

I.
O Bor Matej, ti rdečih tolp piskalo!
Res: Zalostni so tvoje slave stolpi,
ki si postavil jih vsak dan po malo
tam ob zeleni Krki, mračni Kolpi!

Mar ni srce resnice ti spoznalo
tam ob zeleni Krki, mračni Kolpi,
da, kar dosej je rdečim tolpam dalo,
so bili le sramote večni stolpi?

Ti koplješ se vsak dan v človeški krvi
ob vrisku src druhali, ki pijana
časti te, kot da sam si Satan I.

A ki samó njegova kurtizana,
ki se ne bode žil niti črvi
pozabe, ko v pekel bo zakopana!

II.
In tvoja slavna dela in njih cena?
Tako se zdijo v jedru mi za nič,
kot da bi jih prepeval smrtni tič
nad tvojim truplom slavnega imena.

A v enem so nam vendar dragocena,
saj dragocen je večni tvoj klic,
posebno kadar ustvari ga slabše
duha brez prave sile in plamena.

Glej, meni zdé se klopotava jajca,
ki širijo krog sebe samo smrad
človeka, ki drži se ga še srajca

nebogljenčica, ki je tako še mlad,
da je presmešen v vlogi tolovalca,
ko mož je slab celó kot — literat!

Belokranjske Kresnice

Prastari običaj Kresnic je zadnji ostanek pradednega žrtvenega obreda predarijske dobe

V narodni belokranjski kresni pesmi, ki jo pojo Kresnice, se omenja nek »Mali Ivo«, in sicer ga Kresnice vabijo na kresovanje:

»Oj, Ivo, k nam na kres,« v drugi pesmi pa grozijo staršem:

»bomo vzele malog Ivo, malog Ivo za Kresnika«.

Zakaj Kresnice vabijo tega »maloga Ivo«? Pač za kresovanje. Kresnice so vedno v množini, medtem ko je Kresnik vedno samo eden.

Ta »malgi Ivo« je v svetovno ime obelodan mlad bog sonca, Kresnik-Horus, isti »Zeleni Jurij« v »Slavje njegovega rojstva se je preneslo na kres (k temu mnenju se nagiba tudi Orel v »Slovenčevem koledarju za leto 1934, str. 49), za kar govori obhod kresnic, ker cerkev na ta dan praznuje rojstvo svetega Ivana Krstnika in ne dan smrti, kakor pri drugih svetnikih. »In glej, pravi angel Mariji, »Elizabeta, sorodnica tvoja, tudi ona je spočela sina v starosti svoji, in ta mesec je »šesti« njej, ki jo imenujejo nerodovitno« (Luka, I, 36). Ko je bil torej določen zimski sončni obrat kot praznik rojstva Jezusovega, je moralo pasti rojstvo Ivanovo na poletni solstici (3 + 6 = 9): Jezus se je rodil po tem Lukovem sporočilu šest mesecev pozneje. Na rojstni dan tega svetnika se je potem preneslo pogansko čiščenje rojstva Sabosa-Dioniza, pri Slovanih Jarila-Jegorija, slovenskega kresnika. Zeleni Jurij ni nič drugega kakor pomladni praznik tega boga. »Zeleni Jurij« in »cvetoči Jan« sta eno in isto bitje. Nekateri podobnosti med svetnikom in poganskim kresnikom so dokazno spojile oba v enega, ki se seveda moral biti svetnik in imenovati se Ivan (Ivo, Jan, Johanne, Hennil). To podobnost so na primer: blagoslov v materinem telesu, tragična smrt z obglavljenjem, pes (Ivan poskoči od veselja v materinem telesu), težko življenje za blagor ljudstva, krst z vodo, l. dr. Zato pa je moralo odpasti, kar se nikakor ni dalo primerjati z novorojenim Ivanom, to je v prvi vrsti — kresnice, ženski značaj tega praznika.

»Cvetoči Jan«, ki je nastopal kot novorojenček, ki mu je goloto pokrival samo venci iz vodnih rož, je skakal v kolu deklic. Tako tudi mali »Zeleni Jurij«. Danes je deček, kjer se nastopa (v Lužici), pod cvetjem in zelenjem dostojno oblečen in dekleta ga okrasijo in ga spremljajo, toda tudi deklica imajo pravico, da ga vodijo. Napačno je torej mnenje, da bi vloga deklet bila sekundarna v tem obredu in pozneje, pokvarjena oblika tista, kjer nastopajo same deklice. Prav nasprotno je res, ker »bahantke«, ki so plešale okrog malega Dioniza-Baha, niso »vplivale« na naš običaj (Marolt, Tri obredja iz Bele Krajine, str. 29), ampak od vsega začetka imajo glavno vlogo, da, izključno pravico pri tem obredu — ženske. Nobene razlike ni med Dionizom in Kresnikom na eni, pa med Kresnikom in Horusom na drugi strani.

Ruski Jurij (Jegorij) vodi »za sabo« dečliški »horovod« (primerjaj naš ženski zbor) (Marolt, str. 23). Okrog Jarila »se je vilo kolo okinanih deklet« (str. 24). V Beli Krajini pa kresujejo devotice-kresnice. Njih piskač, odrasel, resen fant, je le krščanska korekturna prepovedanega malega kresnika. Po kresni noči: koledujejo po vasi, pončijo pa — »kresujejo«. To kresovanje, ki mora biti danes dostojno, je bilo enkrat divji nočni ples okrog kresnega dečka, do katerega moške osebe niso imele dostopa. Danes hodijo kresnice v spremstvu odraslega fanta, ki jih čuva in jim piska na piščalko. Prvotno pa je ta kresnik fantek, okrog katerega plešajo kresnice. Jasno je torej, da so enkrat praznovali o kresu rojstvo nekoga božanstva, nekoga mladega boga — Kresnika.

Zanimivo na je, kako star je ta običaj. V luči te častilne starine se nam bo pokazala naša bajka o Kresniku kot zadnja udeležila prastare evropske, bolj rečeno, evropsko-sredozemske verske kulture, katere najvidnejši predstavnik je egipčanska vera v mladega Horusa-sonce.

Merežkovskij (»L'Atlantide«, str. 274—276) opozarja na isti običaj iz poznega paleolitika (magdalena). V jami pri Cogul u vzhodni Španiji je naslikan ples devetih žensk (Merežkovskij pravi desetih) okrog gola fantička. Iz Mnosove dobe na Kreti poznamo urezan pečatnik, ki predstavlja zopet ples žensk okrog mladostnega boga »v zraku«, torej v skoku.

Naročite se na romane »DOBRE KNJIGE«!

plešu. Isti deč telca razgaljeni, enaka zvoncec kila tu kakor tam.

Končno ples monad na Kitercu iz IV. ali V. stoletja, skoraj istodoben plesu okrog dečka-Dioniza.

Paleolitska kultura na Pirenejskem polotoku je prišla iz Afrike (Probenius). Nosilci te kulture so samo negroidi. Za žene te rase je značilna obilnost oblik in stotopigija, kar nam tudi potrjujejo zvončasta krila.

Kretska kultura je prišla iz Egipta, torej tudi iz Afrike. Kult Dioniza je identičen s kultom Ozirisovim. Vse to so znanstveno ugotovile stvari. Zato torej mirno lahko sklepamo, da je deček, ki pleše v krogu »bahantek« — mladi, bolj pomlajeni bog Oziris, odnosno sin njegov, mlado sonce Horus-Dioniz.

Kdaj so seveda v španskem magdalena, v Minosovi dobi praznovali rojstvo tega božiča, ne vemo. Eno pa je gotovo, da slovenske Kresnice plešejo okrog tega fantička v kresni noči. Ta fantiček je tisti Poberin (= »pobček«), ki ga očita »škof Hren dvomim Slovincem« (glej »Jutro« z dne 23. decembra 1943; poročilo o Orlovi razpravi v letošnji Vodnikovi pratiki »Oj, Ivo, k nam na kres«).

Poganski Slovinci so torej o kresu praznovali rojstvo tega boga, ki ga sama pesem imenuje — Kresnika.

Vprašanje pa je, zakaj plešejo okrog Poberina-Kresnika vprav ženske in zakaj ne moški. Poizkusimo pogledati na sever. Ena izmed rib iz groba v Kiwiku nam po tolmačenju Plasmanna (Germanien, 1939/1) predstavlja slavo je ob »zimskem« sončnem obretstvu: Kresanje novega ognja, blagoslovljanje neveste s kladi-vom in trobentačo, v drugi vrsti pa zibelko in okrog nje devetoro ženskih postav. Po Plasmannu bi bile to rojenice (Norne) in zelo je verjetno, da je tako, čeprav se je njih število sčasoma skrčilo na tri. Podobnost obeh prizorov je zelo velika. Okrog novorojenčka se po prastari veri zberajo rojenice ali sojenice, ki mu določijo potek življenja in smrt. Ker pa gre v našem primeru za življenje in za smrt mladega boga Horusa-Dioniza, ki mora umreti iste stvari kakor oče, imajo naše Kresnice-rojenice lahko delo, ker to življenje in to smrt že poznajo. Njih pesem, ki je verjetno spremljala pisanje malega Poberina, se nam pa ni ohranila. Ko drugo jutro Kresnice hodijo po vasi od hiše do hiše, pojejo samo, da so »polje varovale«. Mogoče pomeni to, da so odločile mladega Kresnika, da bo vse svoje življenje varoval polja, kakor nam potrjuje bajka o Kresniku (Kleminja, Bajke, str. 1). Naše belokranjske Kresnice so tudi prvotno tri, kakor so v naši mitologiji tri sojenice. Zanimivo je tudi, da slovenska mitologija na severu pozna poleg rojenic tudi Roda, toda enega samega. medtem ko so rojenice vedno v množini omenjene. Ta Rod bo torej istovestjen z našim Poberinom.

Merežkovskij misli pa, da so paleolitske plešalke na koncu raztrgale fantiča in ga porušile. Ni izključeno, da so je ta ples božanstev udele moral zavrsti s »smrtjo« mladega boga, kateremu so sodile in da je ta simbolična smrt bila nekako »bahajlo« plesalk. ki so predstavljele usodna božanstva, ker je smrt boga bila pojmovana kot žrtev za blagor ljudi. Znana je tragična smrt Ozirisa-Horusa na eni strani in tragična smrt Kresnika (Vuberska bajka) na drugi. Dalje so prav božanstva, ki so morala pretrpeti smrt od sovražnega temnega boga, zahtevala človeške žrtve, na mesto katerih je pozneje stopila žival, kot živji hieroglif božji. Grške monade razkosajo in raztržejo jelena, in tega jelena vidi: Merežkovskij tudi na sliki iz Cogula. Pri nas je danes kaj takega nemogoče, pač pa Kresnice pobirajo po hišah darove za skupno južino. Obledel spomin, da je deček prav za prav žrtve, je raztrganje njegove obleke, namreč zelenja Zelenega Jurija in venca lužškega Jana, ki ga dekleta okrasijo. Če pomislimo, kako prastar je ta kulturni ples, da ima svoje korenine v paleolitu in da so ga plešale prvotno zamorske deklice, ne bo tako neverjetna tudi človeška žrtve, ki so jo sicer poznali tudi Slovani in Germani. Morda se ta grozni konec kresnega fantiča še zrcali v grožnji Kresnic: Če nam ne daste, bomo vzele vašega malega Ivo za — Kresnika — to je za žrtve. Misel teh groženj je jasna: danes žrtvujete jedila, če tudi; teh ne marate dati, bomo pa ukradle otroka! Se danes strašijo otroke z raznimi babami (s Pehtro, Jago, Poldnevnico, ki je značilno lovka), nekoč pa je to bila grozna in kruta resnica.

Tako imamo v našem običaju Kresnic zadnji ostanek pradednega žrtvenega obreda predarijske Evrope.

Pravljica kresne noči

Ob čisti je stala bela hišica, za hišico je bil cvetoč vrtniček, za vrtničkom žitno polje, za poljem zeleni travnik, za travniki temni gozdovi in za gozdovi visoka gora.

V hišici je živela mlada vdova s svojo hčerko Dušico. Vdova je bila skrbna mamica, otrok priden in ljubeč, ki so hodili mimo hišice, so se ustavljali in občudovali ljubeznivo, lepo deklico, ki se je igrala pred hišico pod dišečo lipo, po kateri so šumele belice in nabirale sladko roso iz nežnih cvetov.

Popoldne pred kresnim večerom je dala žena Dušici kosarico v roko, sama pa je vzela dve s seboj, da bi jih v gozdu napolnila z jagodami, prodala in kupila Dušici novo obleko in čizme.

Dolga je bila pot do gozda pod goro in Dušica je mamico izpraševala, zakaj sončce sije, ptice pojo in rožice cveto. Mati je odgovarjala hčerki in ji pripovedovala o dobroti Stvarnika, ki je pripeljal zlato kroglo na nebo, ubral ptičicam strunice v grlu in pobarval cveticam glave. Dušica je poslušala in obe sta bili veseli in zadovoljni, ko sta stopili v hlad sumnega gozda. Pod drevesi je bil mah, praprotni travni, toda nikjer ni bilo jagod. Obhodili sta gozd in prišli do gore, ki se je dvigala nad njim. Pred goro je bilo vse polno jagod; mati je postavila kosarico na tla in trgala rdeče sadove s stebel. In čudo, ko je obrala grmiček, je bil zopet poln, rdeče so se kar same vspale v kosarice in vse tri so bile hitro do vrha polne dišečega gozdnega sadu.

Vdova je je vsedla pred goro na mah, vzela v naročje Dušico, da bi se odpodili in nato vrnil domov.

Iz gore se je zasilalo zvončkanje, skalnata stena se je razmaknila, mati je z otrokom vstala in stopila pred votlino, ki se je širila na vse strani. Vse prostor je bil razsvetljen od luči sredi stropa in od njenih žarkov so se lesketali zakladi v odprtih skrinjah in predalih. Pred njima je stala prelepa gospa, odeta v belo svilno in pajčolan.

»Zena«, je rekla z milim glasom, »stopi bliže in vzemi si zlata in žlahtnih kamnov, toda samo za eno zagrabilo.«

Vdova je postavila Dušico na tla, gledala s široko odprtimi očmi bogastvo in pomislila na svojo revščino. Z levega je prišla rob predpasnika, ga dvignila do pasu, z desnico pa je zajela zlato in položila vanj, zagrabila je drugič in tretjič. Obrnila se je, da bi prišla otroka za roko, toda v tem se je stena strnila in vdova je z zakladom sama stala pred goro.

»Moja Dušica!« je kriknila in od groze oledela.

»Kje je vhod?« je v divji bolesti vpraševala in trkala na skalnato steno. Vhod je izginil, mati se je opotekala z bogastvom v naročju in vendar tako revna, kakor se nikdar, saj je bila brez največjega zaklada, brez svojega edinega otroka.

Zgrudila se je in se med jokom obtoževala:

»Pohlep po bogastvu me je omamila in namesto, da bi bila zadovoljna z enim zagrabljajem, sem hotela več, trenutki so minili, stena se je zagrnila in me ločila od otroka. O, Dušica, moja zlata hčerka, kje si ti in kam naj grem brez tebe?«

Nesrečna mati je jadikovala in prosila goro, naj se ji zopet odpre, toda stena se ni več razmaknila. Mrzla, trda in neumljena se je dvigala pred njo. Na nebu so se užgale zvezde, ko je opazila, da prihaja iz bližnje razpoke moder dim in svetloba. Vstala je in že se je skalovery razmaknilo v prostorno dvorano, sredi katere je bila dolga miza in ob njej je sedel puščavnik. Bil je star in njegova siva, dolga brada se je ovijala njegovih nog in okrog mize. Vdova je stopila k njemu.

»Slišal sem tvoje vzdihovanje in tvoj jok, zato sem premaknil skalnati sklad, da si opazila dim in svetlobo, ki ti je pokazala pot k meni. Vem, kaj se je zgodilo. Omamilo te je bogastvo in zaradi tega je ostal tvoj otrok v gori.«

»Povej mi, kako naj ga rešim, da se umiri moje nesrečno srce.«

Puščavnik je naročil svojemu oprodi, naj mu prinese knjigo s spodnje police, kjer je marsikaj zapisano. Oproda je položil debelo knjigo na mizo, puščavnik jo je prelistaval in obstal na zadnji strani.

»Zapisano je, da bo prišel čas, ko se bo Ljubezen zaprla v tesnino skal, ker zanjo ne bo več prostora v širini sveta. Na kresni večer bo prišla mati s svojim otrokom, gora se bo odprla. Ljubezen jo bo poklicala k sebi in ji ponudila za en sam prijem bogastva, toda žena bo zagrabila trikrat. Zgodilo se bo, da jo bo stena ločila od otroka in mati bo sama pred goro. Zapisano je, dalje, da bo šla žena domov, kjer bo našla svojega hišico spremenjeno v grad. Bogastvo,

ki ga bo odnesla iz gore, mora dati vdovi, otrokom, botnikom, onemoglim starikom in staričam, ker le na ta način ji bo kazeno za pohlep odpuščen. Drugoletni kresni večer bo žena zopet prišla pred skalnato steno, ki se ji bo odprla in dobila bo svojega otroka nazaj. Tako je zapisano in ta žena si ti, ker se doslej še niso izpolnile te besede. Pojdi domov, bodi usmiljena do vseh revnih, pomodi potrebnih ljudi in ako boš usmiljena do ubožcev, boš tudi ti usmiljenje dosegla.«

Stena se je zaprla in mati je ostala sama. Zvezde so ji pot kazale in ko je prišla na kraj svojega doma, ni bilo več bele hišice, temveč ponosen grad.

Zalovala je za hčerko Dušico, delila do brote in čudo, kolikor je odzvela od svojega bogastva, toliko se je samo po sebi vrnilo. Ljubezen do trpečega bližnjega ji je lajšala dneve in ure, ko je hrepnela po svojem otroku.

Minulo je leto trpljenja uboge matere in bližal se je kresni dan. Popoldne pred kresnim večerom je šla v gozd in dalje pod goro. Naslonila se je na skalnato steno, da je trkalo njeno utripajoče srce nanjo in odprla se je.

Dušica je sedela ob strani prelepe gospe. Mati je planila k hčerki, jo objela, stisnila k sebi in dvignila v naročje.

Prelepa gospa je rekla:

»Vse zlato, vse žlahtno kamenje, vse bogastvo, ki ga vidiš, ti je na razpolago, vzemi kolikor hočeš in nesi s seboj!«

»Moja roka se ne bo ničesar dotaknila, da se mi ne bi tako zgodilo, kakor lanf. Moje bogastvo je moja hčerka Dušica in le po ta zaklad sem prišla.«

»Leto dni sem bila srečna ob tvojem otroku, katerega srce je polno nežne ljubezni do tebe, čutila pa sem tudi gorje in bolest tvojega ljubečega materinega srca. Srčno čustvo tvojega otroka in tvoja ljubezen do bližnjega me je osrečevala v gori, kamor sem se umaknila svetu. Srca ljudi so sprejela vase lastnosti, ob katerih nisem imela več obstanka; skrilala sem se in objokavala brezsrčni svet. Zlepla sem si objema nedolžnega otroka, v katerega srce je neskaljena, nežna in mila ljubezen, zato sem ti ga vzela, da bi mi lajšal zapuščenoost in samoto. Moj sodni, puščavnik, ti je povedal, kaj moraš storiti z bogastvom, ki si ga odnesla, da boš ob letu dobila svojega otroka iz mojega varstva nazaj. Naročil ti je, da se boš ravnala po zapovedi: Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe. To si izvrševala in zato ti vračam otroka. O polnoči bom potrkala na tvoje okno, da me boš spremlila na pot k večni Dobroti.«

Vdova je stala pred goro s svojo hčerko Dušico in ni verjela, da je zopet v njenem naročju.

»Tesno me objemi, otrok moj zlati!« je rekla mati, deklica pa je odgovarjala:

»Mamica, saj sem pri tebi!«

Žena je hitela od gore skozi gozd, mimo travnikov in polja in se ustavila pred svojim domom, ki je bil zopet bela hišica. Grad je izginil.

Vdova je položila Dušico v posteljo in rekla:

»O hišica, moja ljubljena, zdaj si zopet

moja, kar imam v tvoj svoji hišici, svojo hišico.«

Dušica je mirno zaspala, mati pa je položila praprot na tla in ga staknila na okna, da bi sv. Janez Krstnik prišel tudi v njeno hišico in jo blagoslovil, potem se je trudna naslonila na blazino in glavič svoje edinke.

V stolpu je udarilo polnoč in na okno je potrkalo. Prelepa gospa iz gore, odeta v belo svilno in pajčolan, je prišla mlado vdovo za roko in jo peljala na cvetoči vrtniček, kjer je bil bel oblak. V kresni noči se godijo čudeži; stopili sta nanj, bela meglica se je ovila okrog obeh in že se je vzdigovala proti nebu hitro in vedno hitreje. Oblak se je ustavil pred nebeskim vrati. Gospa je potrkala nanje in angel-kerub jih je odprl.

»Ti, Ljubezen, si prišla v nebesa? Bog te je poslal na svet, da bi ti človeku ustvarila raj na Zemlji in zdaj se vračaš nazaj?«

»Pelji me pred prestol Gospoda, da potolim svoje gorje in bolest.« je rekla in šla z mlado ženo v nebeski dvor.

Ob nelazni lepoti, vonju, petju, glasbi, veličastvu svetlobe, ki se je prelivala v vseh mavričnih barvah, je pokleknila Ljubezen pred pravečnega Boga.

»Gospod, Stvarnik nebes in zemlje, vrnila sem se v tvoje kraljestvo, ker za mene ni več prostora v srcu, ki si ga položil v prsi človeka.«

Ljubezen je bridko jokala. Gospod je poklical nebeske krilate in v biserne kanglice so prestregli solze, ki so se spremenile v zlato tekočino. In Bog je ukazal krilatcem, da naj iz kanglice prilivajo nebeskim okencem-zvezdicam v zlato spremenjene solze Ljubezni.

Krilatci so izpolnili ukaz večne Dobrote in prilivali nebeskim linicam-zvezdicam, ki so vse svetleje in mileje zasijale, da so se zemljani ozirali na raj in blesk neba kresne noči.

Ljubezen je potožila Stvarniku, da se ji ljudje izogibljajo, nočejo je več poznati, zato se je pred svetom skrila v goro in to noč je prišla pred njegov prestol, kjer bo ostala.

Gospod je objel jokajočo Ljubezen in rekel:

»Mož ukaz je, da se vrneš na Zemljo in moj blagoslov te bo spremljal. Stiska in gorje je na vrhuncu in človeštvo te od vekov veke še ni tako potrebovalo, kakor ta potrebuje v čas, ko njegov klic sega do neba. Na rubine svojih ran te bom pritisnil, da se te dotaknejo in kraljica rož bo tvoji večni simbol. Vrni se z žarki mojega božjega srca in izpolni svoje poslanstvo.«

Ljubezen je z blagoslovom božje roke, večne Dobrote in Usmiljenja, plavala na zlatem oblaku izpred rajskih vrat proti Zemlji.

Nad vrtili, poljem in travniki so se svetlikale kresnice, utrčki zlatega oblaka, ki se je nihal iz višave.

Mlada mati se je vzdramila ob glavič svoje hčerke Dušice, vzdrila k oknu in sklenila roke v pobožno molitev in prošnjo:

»Ljubezen, pridi in ostani pri nas!«

Od najsvetlejših zvezd na nebu se je utrnil blesteč žar in v dolgem loku padel na Zemljo.

Mara Tavčarjeva

Prvi radijski prenos z berlinske opere

Silen napredek radijske tehnike v zadnjih 20 letih

Danes si skoraj ne moremo predstavljati civiliziranega življenja brez radia, čeravno nam gre njegovo širjenje in cvljenje včasih le kar preveč na živce. Toda njegov glas spada prav tako v naše vsakdanje življenje, kakor piskanje lokomotiv, ropotanje motornih vozil in brnenje letal. In vendar je ravno radio ena izmed najmlajših pridobitev našega napredka.

Tako je prvič poročalo o njem naše »Jutro« šele v drugem letu izhajanja, ko je 26. junija 1921. obvestilo kot posebno zanimivost sledečo vest: »Pretečeno sredo se je berlinski operi prav dobro posrečil prvi prenos glasbe s pomočjo brezžičnega brzojava. V operi so vzporedili Puccinijev »Madame Butterfly«. Na odru so bili postav-

ljeni izredno občutljivi mikrofoni, ki so bili zvezani s postajo brezžičnega brzojava, ki je opero podajala dalje. Opera se je slišala do 100 km daleč kar precej dobro. Samo tihne arije so se čule slabše. Berlinska filharmonija misli urediti posebno radio postajo, ki bo oddajala koncerte v najbolj oddaljene kraje Nemčije. Uredili bodo postaje po hotelih, kopališčih, restavracijah itd., kjer bodo lahko gostje za nekaj mark poslušali koncerte Berlinske filharmonije.«

Če primerjamo ta skromni začetek z današnjim stanjem, še le zamoremo pravilno oceniti, kako silno se je razvila radijska tehnika v preteklih 20 letih.

Knjižne novosti

Držaj Vaclav: Dve satiri. Te dni je izšla v avtorjevi samozaložbi in v tisku tiskarne »Slovija« 16 strani obsegaajoča knjižica, ki sega s svojo vsebino v našo satirično knjižno proizvodnjo. Satiričnima sličicama je naslov »Sklep v nebesih« in »Milostna je bila sodba«. V obeh sličicah nastopajo osebe iz našega literarnega in publicističnega življenja. V njih se razodeva pisčeva satirična žilica.

Drobni nasveti

Kokoši jako pridno nesejo, ako jim pomešajo med pičo sesekljane rožmarina, timijana, vrtno kadulje (žajblja) mete in majarona; najbolje je, da pomešate to med popoprane otrohe.

Naročite se na romane »Dobre knjige«

Dr. Fran Vatovec:

Ob zori slovenskega novinstva

Ob stoletnici Bleiweisovih »Novice«

V naslednjih razmotiranjih skuša Bleiweis Novične prijatelje in čitatelje prepričati, da mora kmet vedeti za razprave in sklepe dunajskega državnega zbora, ki so zanj koristni ter važni, da se bo le o vsem tem in podobnem dobro poučen lahko povzpел do stopnje »slobodnega deželana«. — Ravno zato pa mora vsak udeležen čitatelj soglašati z začasno spremembo v urejevanju Novic, saj so politične novice tudi v prid kmetiskemu stanu.

»Na polje nove vlade« — tako razpreja namreč Bleiweis svoje misli — »so mogle Novice svoje brave na kmetih peljati in jim kazati, kaj se tam godi, de so resnici zvedli v vsm, in de so zatirale škodljive pravice, katere so lažnjivi po deželi obilno trošili. Začelo se je potem pripravljanje poslancev k Dunajskemu zboru — in zopet so se novi opravki Novic v tej dobi začeli. In tako je šlo neprenehoma naprej: vsak teden je kaj družiga prinesel, kar je bilo v Novicah treba oznaniti, razjasniti, opomniti. Mesca maliga serpana so se še le začeli mnogi novi slovenski časopisi v Ljubljani in Celji, ki se vsak po svoji poti krepko prizadevajo, svoj namen doseči. Veliko smo že doživeli — veliko prestali. Bog daj ljubi mir! Z velikimi težavami se rodi novo ustavno deželo. Pomenki in sklepi državnega zbora so bili vsm ljudem po deželi silno imenitni, ker njih prihodnji stan in srečo zadevajo. Kmet mora zdej vse to tudi vedeti. On se mora poučiti o vsm tem, da se zamore s časoma povzdigniti na tisto stopnjo

vednosti, katere potrebuje slobodni deželan. Vsak previden človek bo tedaj v tacihi okolišinah potrdil tačasno spremembo Novic in bi nam nasproti po pravici zaspanost očital, ako bi bili v taki dobi ostali celo na starih kolovozu. Novice so se že sicer tudi celi čas svojega obstanja, od svojega začetka v letu 1843 notre do današnje ure, goreče poganjale za povzdigo slovenske narodnosti — kako neki bi bile zamogle zdej omolati, ki je žetve časa prišel, kar so one toliko let neutrudljivo sejale!«

Bleiweis je v okviru svoje obrambne in utemeljevalne dialektike spretno sukal svoje pero. Ko je tako prepričljivo opravičeval neogibno spremembo, ki so jo tedaj kar čez noč doživele Novice, ter večje pričaral njihovim kmetiskim čitateljem pomeni privid »slobodnega deželana«, je navelj se obljubo glede vzpostavitve nekdanjega urejevalnega načina. Pomirljiva sklepna zatrdila izzvenjavajo v optimizmu: »Dokler tedaj ne bo nova vlada dogodna, dokler ne bomo po novih postavah vse v lepim miru in redu imeli, bodo Novice imele še opravkov dovolj za kmetijski stan in slovenski narod sploh. Kadar bo pa vse to lepo dokončano, bomo pa spet začeli orati in sejati, da bo veselje! Sicer pa bomo, kakor dosihmal, tako tudi prihodnje, po malim zmirej dalje kmetijske in rokodelske poduke in zvesto oznanjali nove najdbe kmetijstva, od katerih je pa zdaj le malo slišati.«

Bleiweis se je znašel po marčnih dogodkih 1848 na prelomnici: ali naj nadaljuje urejevanje Novic nazvleč novim tiskovnim pridobitvam po dotedajnih smernicah? Ali naj tvega skok na politična tla in preoblikuje Novicam lice? Razumskega tehtanja menda ni bilo. Bleiweisa je pognela za seboj lastna kri, lastno bistvo, ki ga je od vsega početka sililo v politiko. Verjetno ni bilo potrebno razmišljanje

in tuhtanje, ko so podzavestni nagibi, nagoni utripi že odločili. Zmagala je zdrava dinamika, ki je globoko tlačila v Bleiweisu.

Toda tej dinamiki je kljubovala konservativnost številnih Novičnih čitateljev. Bleiweis je bil v precepu, ki se mu je pa spretno izmuznil. Sredi dveh tež, od katerih se je prva zavzemala za izključno kmetijsko rokodelski, gospodarski program Novic, druga pa, prožno pojmujoč Novično poslanstvo, terjala izdatno upoštevanje ter obravnavanje prečnih političnih vprašanj, je našel Bleiweis kompromis v posrečeni sintezi. Kot urednik Novic je prislunil na obe strani. Konservativnejše čitatelje in prijatelje lista, ki so videli osnovni smisel Novic v njihovem nepolitičnem, zgolj gospodarskem »poklicu« in se torej postavili na stališče nekakšnega minimalnega Novičnega programa, je prekanjeni Bleiweis zadovoljil s tem, da je objavljajl sestavke, članke in novice kmetijske ter rokodelske stroke na prvih straneh, potem ko je moral že tri leta pred tem napraviti na njihov naslov »persiljeno opombo.« s tehtnim opozorilom na širši delokrog Novic. Širokogrudnejšim čitateljem in novim potrebam pa je ustregel s primernim, nemalokrat celo izdatnim uvrščanjem političnega gradiva, ki pa ni bilo več po označenem prehodu in presledku priobčeno na prvih straneh lista. In s takšnim urejevanjem Novic je nadaljeval Bleiweis do svoje smrti, verno izpolnjujoč kompromisno sintezo tradicionalnega Novičnega urejevanja, ki ga označuje prednostno razvrščanje prispevkov kmetijsko rokodelskega značaja, ter prožne prilagoditve novim razmeram in novim nalogam časniškega obveščevanja. Bistveno je ostal ta vidik urejevanja nespremenjen do sredine l. 1891, ko se je politika prerinila v stolpce prvih strani. Tako so Novice, ki

jim je pripadal do marca 1848 poleg kmetijsko rokodelske strokevne in ljudsko vzgojne važnosti tudi literaren pomen, pridobivale po 15.

Film

MARIJA STUART

(Kraljičino srce)

(Union)

Življenjske nesreče škotske kraljice Marije Stuart je tvoril že od nekdaj zanimivo snov raznim pisateljem zgodovinskih romanov in dram, pesnikom, psihologom itd. Tako je nastalo tekom časa mnogo več ali manj znanih zgodovinskih del o Mariji Stuart in njeni polsestri Elizabeti in končno je prikazal nesrečno kraljico tudi film. Že nemi film je pred leti predstavljal njeno srečno in žalostno dobo ter konec, najpopolnejšo sliko pa nam podaja o njej grandiozni zgodovinski film, monumentalno Ufno veledelo »Kraljičino srce« z Zarah Leander v naslovni vlogi. Film je lepa zgodovinska psihološka študija, ki nam prikazuje mlado neizkušeno

Zarah Leander in Willy Birgel v filmu

»Marija Stuart«

mladenko, v najzgodnejši mladosti že vdovo, mlado, nežno bitje, ki jo je usoda postavila na kraljičino prestol v eni najburnejših dob verskih razprtij in bojov, v deželi, kjer so vladale neurejene razmere, tekmovalje med plemiči in sovraštvo med ljudstvom. Poleg domačih nezgodnih razmer je kot Damoklejev meč visela nad mlado kraljico večna rivalstva med njo in njeno polsestro, angleško kraljico Elizabeto. Postavljena v takšne razmere je mlada kraljica sledila klicu svojega srca, ki si je želelo sreče in ljubezni, tako sebi kot vsem svojim podložnikom. Marija Stuart, ljubezna razočarana v prvem zakonu, si je želela ljubezni kot kraljica-vdova ter se kmalu zopet poročila na škotskem. Toda tudi njen drugi mož jo je v marsičem razočaral in to je dalo povod njenim kasnejšim zablodam, ki jih je oprala šele njena mučeniška smrt.

Film »Kraljičino srce« opisuje v glavnem njeno lepo in slavno dobo, onih 7 let vladanja na škotskem. Pompozno, z vsem razkošjem je izdelan film, prav v slogu one dobe, v kateri se je vršilo zgodovinsko dogajanje. Stavbe, kostumi, kraljevske dvorane, ogromna komparzerija, vse to daje nepobiten dokaz o grandioznosti tega filmskega dela, umetnina prvega reda. Čeprav smo pred dvema leti videli film v italijanski sinhronizaciji, ima sedaj v originalu še večjo privlačnost.

ŠRAMEL

(Pride v Matice)

Film, ki obeta sladkusem tako imenovanega dunajskega žanra veliko atrakcijo. Povrh smo celo reči, da bo ta film nekak »idejni« višek dunajske mentalitete, ki bi ga mogli izraziti z dobro znanim geslom: »vino, ženske in pesem...«

Paul Hörbiger

Glasbenike najširši obzorji bo že vsebinska tega filma zelo zanimala. Nastanek »šrامل-kvarteta« je vsekakor za vsakega ljubitelja glasbe zanimivost, da je ne bo zlepa zamudil. Nastanek tega pristranske kvarteta je v vseh ljubiteljskih lahke melodijne glasbe vzbudil občutek intimne domače lepote, ki stopnjevana ob kozarečku dobrega vina doseže višek romantičnega samozadovoljstva.

Vsebinsko je film življenjska zgodba o obeh bratih, ustanoviteljih tega kvarteta, ki sta se pa sprila, kar sta se oba zabludila v isto dekle. To dekle pa je v tem spoznanju žrtvovala ljubezen do enega izmed obeh bratov zato, da je Dunaj dobil svoj »šrامل kvartet«.

Nič novega ni, če povemo, da so nam filmi iz dunajskega okolja zelo pri srcu in njih igralci splošno znani: Paul Hörbiger, Hans Moser, Marte Harrell, Hans Holt in ostali, ki igrajo v tem filmu, so naši stari znanci, ki zamorejo in so vsikdar udobrovoljili vsakega, ki ima smisel za pravi humor in prijetno zabavo.

Film bo na sporedu v najkrajšem času.

Kratke vesti

Zagrebska filmska tvrdka »Croatia-film«, ki je izdelala film »Lisinski« je razpisala nagradni natečaj za filmske rokopise in sicer za tri zabavne in deset kulturnih tem.

Iz Bratislave poročajo, da je slovaška filmska družba »Nastup« pričela s snemanjem svojega prvega barvnega kulturnega filma »Hanka se moži«, ki bo prikazal slovaške narodne običaje okrog kmečke ohčete.

Na Dunaju teče že od meseca februarja v najlepšem kinogledališču Moserjev film

Velika nespamet moških

Malo odgovora na članek »Nespamet žensk«

Nedavno smo objavili pod naslovom »Nespamet žensk« krajšo razpravo o razdeljenih zakonih, ki jih uničuje ženska nespamet. Iz ženskih vrst smo prejeli naslednji odgovor:

V vseh časih so tudi neuvidevni moški izpodkopavali srečo lastnega zakona. Nešteto zakonov poznamo, kjer se je ženina ljubezen ohladila prav zaradi moževe neuvidevnosti. Nobena žena je ne more prenašati, ne da bi utrpela trajno škodo — in to duševno in telesno. Zakaj zmerja in napada toliko zakonskih žen svoje zakonske tovariše? Odgovor je zelo enostaven: iz razočaranja. Nobena prava žena namreč ni navdušena za moža-copatarja, prav nasprotno: vsaka bi se iz srca rada dala voditi in poučiti — toda le od moža, ki ji ne onemogoči, da ga spoštuje in občuduje.

Če ima žena res od narave toliko več zgovornosti od moža, to še ni nikakoli nesreča. Nesreča je šele, če je ta zgovornost izpeljana v napačno smer. Kje pa tiči tu krivda, bi bilo treba pač šele od slučaja do slučaja dognati.

Iz lastne izkušnje vsekakor poznam več družin, kjer je gospodar tisti, ki ne trpi »nobenega ugovora«. Žena je gotovo občutljivejša od možkega, in to telesno in duševno. Da ji pa manjka samozatajevanja? Da se preveč udaja svojim razpoloženjem med tem, ko se možki skuša kolikor toliko premagovati? Dragi moji, pogledajte si samo enkrat možkega, ki se vreže v prst ali neguje svoj nahod in potem ženo in mater, ki se bolna, trudna in zdelana vlačijo po stanovanju, samo da je družinici udobno pospravljeno in je jed pravočasno na mizi.

Tudi naravni vzroki zbujajo v ženski nestrpnost, razdražljivost in izbruhne temperamenta. Točno. Zato pa bi moral biti možki toliko bolj uvideni, da bi ta dejstva upoštevali.

»Prirojeni materinski žut je kriv, da nas hoče žena vzgojiti, popraviti, poboljšati«, da, gospodje stvarstva, pa vas tudi negovati, vam postreči in — vam odpustiti.

Ženska je od narave sigurno tako malo nagnjena k prepriku kot možki. Prepriljivost je vsekakor le plod slabe vzgoje in pomanjkanja samozatajevanja. Zamenjati pa ne smemo prepriljivosti s samozabramo.

Ne pozabimo znanstvene ugotovitve, da sploh ni 100 odstotnih možkih oziroma žensk. Vsak izmed nas ima nekaj nagnjen in lastnosti nasprotnega spola. Dobra in srečna sta človeka, pri katerih se te lastnosti medsebojno naravno izpopolnjujejo — pri drugih pa bodo nastopale vedno večje ali manjše difference. S temi dejstvi je pač treba računati in le, kdor je po instinktu (kar je bolje!) ali po pravem preudarku našel pravega življenjskega druga, lahko pričakuje popolno in harmonično življenjsko srečo, ki ga duševno in telesno obogati in ga vodi v višave, do katerih sam nikdar ne bi našel poti.

S. F.

Vino in voda

Vino je pijača, voda pa je tekočina. To je največja razlika med obema tekočinama. Saj veste, kakšen sem, da iščem neprestano resnico in po vsem mestu dobro vino; lahko si torej mislite, da sem skušal najti tudi razliko med vinom in vodo. Pri naš je gostinski obrt tako rekoč narodna; kdor že ni gostilničar, pa vsaj pije.

Bojim se že, da mi bo tiskarski škrat spremenil naslov, n. pr.: Vino ni voda. Zgodi se tudi lahko, da boste čitali samo: Voda. V resnici bo vse precej vodenost; ne bojte se! Voda ni vino! Vino je strup, seveda, in pijačevanje je nesreča za človeštvo (a izvzeti bi bilo treba tiste, ki živijo od pijačevanja). Spomin me že malo zapuša, a mislim, da se je z vinom mogoče opiti. Tako je bilo vsaj včasih; če si ga spil le nekaj kozarcev, si se prepričal, da vino ni voda.

Ono nedeljo so me prijatelji povabili, naj bi se šel knajpat. Misli sem, da se namerava jo kopati, odnosno brozgat; po ljubljanskih lužah. Izgovarjal sem se torej, da me že dovolj muči revmatizem, da sem nekoč preganjal protin s knajpanjem in da se zaradi tega potlej izogibam vode. Niso me poslušali; hotel sem jim povedati, da mežim, ko grem čez Ljubljanico. Vlekli so me s seboj. Kdo je pa varen pred prijatelji?

Začelo se je knajpanje kajpak v gostilni, kje pa drugje! Knajp je bil največji gostilniški, a s tem ni rečeno, da so gostilničarji njegovi sovražniki. Starejši rod se ve, kaj je knajpanje po prvotnem načinu: zavijati je bilo menda treba hlače in gate do kolen, naker se je pristaš slovitega zdravstvenega glabanja spustil slovesno v lužo in v nji čakal, da se je pošteno namočil in prehladil. Knajpanje je torej namakanje. Pa kaj bi na dolgo razlagal! Začeli smo se namakati v gostilni; namakanje smo nadaljevali v naslednjih gostilnah, dokler nismo bili pošteno namočeni.

Menda me niste napačno razumeli: bili smo namočeni, a ne pijani. Saj smo se vendar knajpali. Da nismo nič pili? Seveda smo pili! Že v prvi gostilni, sino ga naročili liter. Pri prvem litru človek še ne ve, kaj pije, zato je treba naročiti seveda drugega. Pri naslednjih litrih vsi želijo, da bi si drugam, kajti vsakdo ve, da imajo v drugih gostilnah boljega.

Pokusili smo vse barve. Včasih je boljše belo, a nekateri pravijo, da jih preveč spominja na nado. Poskusimo torej črna! S čim neki so ga barvali? godrnjajo potem. V naslednjih gostilnah se nam je začelo tožiti po vinu. Res bi že rad po dolgem času zopet piskul vino! smo vzdihovali. Jaz tudi! Pa pokušaj! Kakšna razlika je med temi vin? Kakšna neki! Imenujejo se »vino«, a vino jih seveda ne more tožiti, da so mu ukradli uke. Pravijo, da je to vino zdravo, je pripomnil prijatelj. Zdravo je, ker je v njem zdrava pijača.

Knajpanje smo nadaljevali v naslednjih go-

»Sramec«, ki pride v kratkem tudi v Ljubljano. Nedavno so našli 300.000 gledalcev in ob tej priliki je uprava kina priredila malo slavlje, pri katerem so bili navzoči glavni igralci: Hans Moser, Marte Harrell, Fritz Ihoff in režiser Geza Bolvary. Tristotisoč gledalec, neki podoficer, je prejel lično spominsko darilo.

»Zaradi raznih telesnih vzrokov so ženske bolj nagnjene k občutljivosti, prepriljivosti in muhavosti kakor možki.« Dejstvo je, da nosi ženska mnogo teže naravno telesno breme kot možki — zato pa zasluži kot vsak, ki se za nas žrtvuje, spoštovanje in obzirnost.

Ljubosumnost ne vzkali brez vzroka. In kjer, tam je bolezenska in sta ji oba spola pač enako podvržena. Samoljubje, domisljativost in nedovrženost za stvarno kritiko je ravno tako pri obeh spolih enaka. Tudi dovzetnost za poklone ni najmanjša na ženski plati.

Mnogo zakonov se razbije, ker je možki preveč zahteven. So možki, ki niso v stanu razumeti, da je tudi ženski zaslužiti denar, da je žena, ki izvršuje trojni poklic (n. pr. uradnica, gospodinja in mati), tudi včasih preutrujena, potrebna počitka ali razvedrila. So možki, ki se jim zdi skrajno »nemško«, da bi ženi prinesli tudi le eno vedro premoga iz kleti ali pa bi ji malo pomagali v kuhinji, pa naj bo še tako zdelana. So možki, ki mislijo, da imajo le zato ženo, da si prihranijo izdatke za kuharico, postrežnico in perico. Čudno pa je, da se jim vsako takšno delo ne zdi prav nič več »nemško«, če je le pošteno plačano, in znano je, da je možki lahko svoj poklic kot kuharji, sluge itd. prav odlično izvršijo. Čudno je tudi, da imajo take napade največkrat polizobrazenci, med tem ko se akademiki ne čuti prav nič ponižanega, če gre tuimtam namesto svoje preobložene žene na trg ali se nastavi za krompir.

Z malimi uslugami, z malo ljubeznivostjo pa bi si tako lahko toliko možkih iz zgrane žene pričaralo hvaležno, prisrčno in veselo ter nanje ponosno ljubico in tovarišico.

Navedla bi lahko primere, kjer je bil zakon nesrečen, ker je mož smatral ženo samo za možno kravo. Hladno računajoči mož jemlje vse in ne daje ničesar. Vase zaljubljenih možkih je najmanj toliko kot istotakih žensk. Če je mnogo sebičnih in brutalnih, tako zvanih »izrazito možkih« tipov posebno privlačnih za gotovo vrsto žensk, s tem še ni rečeno, da so ti naši sodobniki zato več vredni.

Da je ženska manj čuteča, manj simpatična in manj dobrosrčna od možkega. Slepco ni mogoče dopovedati bistva barv.

»Mož hrepeni po dobrosrčni življenjski tovarišici in mnogokrat hrepeni zaman.« In koliko sodobnih žen hrepeni zaman po tem dandanes najbolj umestnem razmerju med spoloma?

Ne preprižemo se, kdo je vreden večje ljubezni: možki ali ženska. Skušajmo raje z ljubeznijo izpregledati naše medsebojne napake, uravnati in ublažiti hibe v našem značaju in drug drugega osrečevati.

Ena izmed mnogih.

stlinah. Človeško telo baje vsebuje 60 odstotkov vode. Ko smo pa tako romali od gostilne do gostilne, smo si še nabrali tistih 40 odstotkov, da je bila mera polna.

Ali se vam je že kdaj tožilo, da že dolgo niste videli pijanega človeka? Res smo bili že čbupani, saj ni nič bolj žalostnega na tem svetu, kakor če so naše gostilne polne treznih ljudi. Veselje je bilo torej nepopolno, ko smo v neki gostilni naleteli na veselo pivce. Tako so se krohotali, kakor da ne vedo, kolko je vode na tem vodenem svetu. Seveda smo takoj vsi štirje hkrati naročili vino. Prejšnje čase smo navadno naročali: Liter belega! Stefan črna! Zdar pa je bilo treba vselej naglasiti, naj nam prinesejo v i n a! Kljub temu pomote niso izključene. Kazalo je, da so vseli bratci pili vino. Torej se nam vina! Končno smo vendar odkrili vino. Heureka! Vino! Z drhtečimi rokali smo nesli kozarce k ustam. Vino? Voda? Ne, ne! Morda je bilo res vino. Celó vino! Kar se pa tiče vode, smo izrazil upanje, da vsaj ni bila ljubljanska.

Zaneslo me je v kuhinjo tiste čudovite gostilne, da bi poiskal natakario ter ji izrekel iskreno priznanje, kakršnega dandanes menda ni deležna nobena natakario. Prav v tistem trenutku se je vrnil domov gospodar. Zagledal je v gostilni veselo goste. Besnost ga je napihnila še celo bolj kakor nas knajpanje.

»Pri mej...« je zakrčal nad natakario, da je odmevalo po vsej gostilni. »Ali vam nisem rekel, da prilijete vselej vode v steklenico, ko greste v klet? Zdar je pa vse pijano! Kam pa pridemo! Na kont me boš spravila, hah!«

Pobegnil sem k mizi, pograbil steklenico in njeno vsebino izlil naravnost vase. Še preden so me prijatelji utegnili zdrgati. Bili so seveda razdraženi zaradi moje požrečnosti, a kaj mi mar! Vsaj enkrat po dolgem času sem zopet piskul vino! Vino? Oh, vsj vino in vodo!

BRIDKA REČ

Cuk: »Ali vi svoji žen kupite kdaj kakšen aakit?«

Srakoper (vzdihne): »Samo enkrat sem to storil in mi je vse življenje žal...«

Cuk: »Kakšen nakit pa je to bil?«

Srakoper (malo zastoe): »Poročni prstan!«

DAREŽLJIV ČLOVEK

Dva bogataša se srečata na ulici. Eden izmed njiju da beraču dve liri, drugi pa vtakne roke v žep in gre dalje.

»Ali ti ne daješ milo čne?« ga vpraša znanec.

»Seveda. Poznamo me kot izredno darežljivega človeka. Kar se tiče milo čne, se pa ravnam po preizkušenem sistemu. Ta berač me že pozna.«

»Po kakšnem sistemu?«

»Ko pride berač do mene, ga najprej vprašam, če ima za deset lir droblja? Če nima, ničesar ne dobi, če pa ima, mu ničesar ne dam, ker ni več berač.«

Za smeh in dobro voljo

PRED SODIŠČEM

Berdajs se zagovarja pred sodiščem zaradi kraje kokoši.

Sodnik ga vpraša: »Ali mi lahko dokažete, da niste ukradli kokoši? Ali imate priče?«

»Oprostite, gospod sodnik, s tem vam žal ne morem ustreči. Kadar grem krast, ne jemljem prič s seboj.«

ODKRITOSRČNOST

Služkinja se pride predstaviti gospodnji in jo vpraša:

»Koliko mi boste plačali, gospa?«

»Dobili boste plačo po svojih sposobnostih.«

»O, tako poceni pa še nikoli nisem delala, draga gospa.«

PRi VEDEŽEVALKI

Gospa Mimica se zaupa slavni vedeževalki, da bi jo nekoliko potolažila. Vedeževalka začne zlagati kvarte, potlej pa prime gospo Mimico za roko in meni:

»Draga gospa, nič dobrega se vam ne obeta. Vaša teta kuje nekaj proti vam.«

»Saj nimam tete,« se začudi gospa Mimica.

SAM SVOJ KRITIK

Heinrich Laube (1806—1884), nemški dramatik in gledališki ravnatelj, je bil že v svoji mladosti kot študent pesniško navdahnjen. Zdelo se mu je, da ga je Muzza izbrala za svojega ljubljena. Tako je v nekem trenutnem navdušenju zli na papir dramo »Gustav Adolf«, in posrečilo se mu je celo, da so njegovo dramo uprizorili v vratislavskem mestnem gledališču.

Zal pa delo gledalcem ni niti najmanj ugajalo. Prišlo je celo tako daleč, da avtor zaradi glasnega življenja ni razumel lastnih besed. Na srečo je pa Laube molčal. Ljudje okrog njega so ga začeli sumničiti, zato se mu je zdelo primerno, da še sam začne živžgati.

Neki mesar, ki je sedel zraven njega je bil pa drugačnega mnenja. Nič kaj pri-

jazno ni Laubeju priporočil, naj drži jezik za zobmi. Mladi študent si kajpak ni pustil ukazovati, zato je čedalje glasneje živžgal, ne da bi se zmenil za proteste svojega sosedu. Tako je mesar izgubil poslednji ostanek potrpljenja in vljudnosti. Dvignil se je v svoji častivredni višini in je Laubeja kratko in malo postavil pred vrata.

Tako je postavil pred vrata dramatika, ki se mu je zdelo potrebno, da sam svoje delo izžvižga.

IZDAL SE JE

Janezek se pogosto vozi s svojim očetom v vlaku. Nekoč pride sprevodnik in zahteva vozovnico. Janezkom očec mu da eno celo in polovično za Janezka. Sprevodnik pogladi Janezka po lasih in meni:

»Ti si pa res že velik fant. Koliko si star?«

»Štiri leta,« odgovori Janezek.

»He, he, ali veš zanesljivo? Morebiti si pa nisi dobro zapomnil?«

»Kaj si ne bi zapomnil,« se odreže Janezek, »saj me očka že tri leta uči, da sem na vlaku star štiri leta!«

PREVELIKE ZAHTEVE

Blagajničarka: »Zvok tega kovanca mi ni prav nič všeč.«

Odjemalec: »Ali bi, gospodična za pet lir radi slišali celo opero?«

MED IGRALCI

Srečata dve gledališka igralca, ki se že dolgo nista videla.

»Kako pa kaj tvoji malčki? So že kaj zrastle, so pametnej?« vpraša prijatelj svojega tovariša.

»Pa še kako! Najprej so me imeli za genialnega, zdaj pa že sumijo v to.«

»Potlej se niso dovolj veliki, če šele sumijo v to.«

KOČLJIVO

»Kako vam je ime?«

»Ka-ka-katica.«

»Dovolite, da vas kar kratko kličem Katicak!«

Križanka štev. 24

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65
66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78
79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91
92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104
105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117
118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130

Besede pomenijo:

Vodoravno: 2. umik, poraz, 5. preprosto prometno sredstvo na vodah, 9. podzemski električni vod, 14. igralna karta, 16. kmečka gospodnjska potrebščina, 18. leposlovno delo, 20. enotni način oblačenja, 22. kratica za evropsko denarno veljavo, 24. preganjalec, zasledovalec, 26. gradbeni delavec, 28. kača, 29. v zdravilstvu uporabljana točočina, 31. drobna, košček, 33. edvodna napeljava, 35. medmet, 36. igra na karte, 38. ime raznih rastlin, 40. prem, neskrivljen, 42. krsta, truga, 44. nasilno, 46. prostor v prirediteljskih dvorinah, 49. smoter, cilj, 51. brez veselja, nenavdušen, 53. del pluga, 55. vezn k, 57. mršav, slok, 59. žensko oblačilo, 61. krojaška potrebščina (množ.), 62. naziv za abesinske plemenske poglavarje, 64. turški reformator 66. spletkar, 68. oцена, 69. svetopisemska oseba, 71. oster, odsekan, 73. konec brez odločitve, 75. začetek vasi, 76. denar, 78. zlatnik, 80. peno, 82. del živalskega telesa, 84. gora na Primorskem, 86. kulturno in krvno sorodna skupina ljudi, 89. ranocelnik, 91. tekmelec, 93. evropsko glavno mesto, 95. predlog, 97. je grozd, dokler se ni zrel, 99. povečilo, ukaz, 101. žensko ime, 102. večja posoda, 104. neumnež, bedak, 106. izhaja iz iste gozdu, 108. kovina, 109. zavetišč, 110. obožuje malika, 111. določena mera, količina; škatica.

Navpično: 1. umetni ples, 3. španski splošnik, 4. odloča v nogometni igri, 5. svetopisemska oseba, 6. cerkveni dostojanstvenik, 7. ploskovna mera, 8. prometno sredstvo, 9. ko. ob času, 10. južno sadje, 11. število, 12. redki gozd, 13. mesto ob Jadranu, 15. obrtnik, 17. predlog, 19. čar, vabljivost, 21. igra, 23. vrsta vina, 25. del turistove opreme, 27. francoski skladatelj, 30. del oblike, 32. oblika vodnega toka, 34. zelo mrzel, 37. je vpisan na tehniški fakulteti, 39. mesto v Abesiniji (fon), 41. hrup, trušč, 43. vremenski pojav, 45. mnenje, prebranje, 47. poplača kmetu vse trud, 48. možno ime, 50. pripadnik evropskega naroda, 52. dohodek države, 54. svilen, 56. sprejemni prered, 58. vzgojno in povračilno sredstvo, 60. gradbeni materijal, 63. nebesna smer, 65. zdravnik (srbschr), 67. umetnik, 70. tiskovina, 72. zdravilo za malarično bole, 74. siv konj 77. vrednotiti 79. mesto v Italiji, 81. pritegne radovedneža, 83. mesto v Nemčiji (fon), 85. gosposka soba, 87. izročiti, 88. pokrajina na Hrvaškem, 90. del živalskega telesa, 92. slaba zabela, 94. prisol časa, 96. predlog, 98. zli, mčen, 100. glej 28. vodoravno, 103. podredni veznik, 1